

För mer

rättvisa

– ett metodmaterial för skolan om barnkonventionen

 folkhälsan

Hem och Skola

För mer
rättvisa

Tryckår: 2010

Layout: Christian Willför

Text: Malin Gustavsson och Antonia Wulff

Ansvarig utgivare: Folkhälsans förbund rf

Innehåll

FÖRORD	4
INLEDNING	5
Barnkonventionen	6
Normkritik.....	7
Pedagogisk introduktion	8
Övningarna och dess metoder.....	9
BARNKONVENTIONEN MED PERSONALEN	14
1. Aktuella frågor kopplade till barnkonventionen	15
2. Värdegrunden i vår skola.....	16
3. Barnkonventionen i mitt arbete (kort version).....	18
4. Barnkonventionen i mitt arbete (längre version).....	19
5. Barnkonventionens fyra grundprinciper i vår skolvardag.....	20
6. Vad är normalt?.....	21
7. Kränkningar i skolan	22
8. Inbjuden gäst	23
INTRODUKTION TILL BARNKONVENTIONEN	24
9. Vad är Barnkonventionen? (alla nivåer)	27
10. Barnkonventionen i min vardag (alla nivåer)	29
11. Barnkonventionens alla artiklar (nivå 1).....	31
12. En konvention – flera artiklar (alla nivåer).....	32
13. Uppfyller Finland barnkonventionen? (nivå 3).....	33
14. Vad tycker du? (alla nivåer)	34
15. Ett kortspel om barnkonventionen (alla nivåer)	35
16. Vilken artikel är viktigast? (all nivåer)	36
ALLA BARN HAR RÄTTIGHETER	38
17. Har alla barn rättigheter i alla länder? (alla nivåer).....	40
18. Vem arbetar för att förhindra diskriminering i Finland? (alla nivåer)	41
19. Vad är att vara "normal"? (alla nivåer)	43
20. Min superhjalte (alla nivåer)	45
21. Ta tempen på barnets rättigheter i din skola (alla nivåer)	47
22. Skillnaden mellan "jag vill ha" eller "jag behöver" (nivå 1).....	48
23. I stormens öga (nivå 2)	48
24. Du har rätt att bli behandlad rättvist (nivå 2 och 3).....	49
25. Kompis med alla (alla nivåer)	50
26. Mot alla odds (nivå 2 och 3).....	51
KÄLLFÖRTECKNING	52
Bilaga 1 Barnkonventionen	55
Bilaga 2 Ta tempen på barnets rättigheter i din skola.....	58

Barns rättigheter är allas ansvar

I Finland är det mycket i barnens liv som är bra. Därför kanske vi tror att barns rättigheter är något som endast gäller situationen för barn i u-länder. Barns rättigheter berör emellertid också just oss, våra familjer och vardagen i våra egna skolor. Det aktuella läromaterialet ger idéer och synvinklar för människorättsfostran samt för integrering av barns rättigheter i den egna skolans verksamhet.

FN:s Barnkonvention ger barn och ungdomar rätt att vara små, trygga och bekymmersfria. Den ger också barn och ungdomar rätt att vara aktiva aktörer i och påverka det egna livet. Eleverna har åsikter om skolans vardag som det lönar sig för de vuxna att ta reda på. Barn kan till exempel prioritera annorlunda än lärare eller vuxna när det gäller utvecklingen av en bra skola. Genom att också beakta barnens synvinklar gör vi skolan ännu bättre för alla.

Barns rättigheter grundar sig på ömsesidig respekt mellan barn och vuxna. Barns rätt att delta i och påverka sådant som gäller dem förutsätter en respektfull växelverkan mellan barn och vuxna. Denna växelverkan förverkligas i varje möte mellan vuxen och barn i skolan, men behöver också stödas av strukturer för gemensam diskussion, såsom elevkårer eller ungdomsfullmäktige.

Globalt sett är det fortsättningsvis ”en lottovinst att vara född i Finland”. Finland kan dock sätta ribban högre än många andra länder. Det finns sådant som behöver förbättras vad gäller förverkligandet av barns intressen och rättigheter. I Finland finns det för många barn som känner sig ensamma: de har inga vänner eller saknar stöd från en trygg vuxen. För många barn upplever att livet är stressigt och prestationsfokuserat. Barn har också rätt till vila och lek. Om dessa saker har barn berättat i vår publikation Med adress till vuxna, som du hittar på våra webbsidor www.barnombudsman.fi.

Barnombudsmannens uppgift är att främja barns intressen och rättigheter i Finland i samarbete med andra aktörer. Jag är mycket glad över att Folkhälsan, Förbundet Hem och Skola och Finlands Svenska Skolungdomsförbund har tagit barns rättigheter på allvar och producerat detta material för användning i skolorna. Det är vuxnas skyldighet att informera om barns rättigheter. I juni 2010 kompletterade också Utbildningsstyrelsen grunderna för den nationella läroplanen så att barns rättigheter och människorättsavtal blev en ännu tydligare del av målsättningarna för undervisningen i grundskolan och gymnasiet.

Med önskan om givande diskussioner med barn och ungdomar

Maria Kaisa Aula
barnombudsman
www.barnombudsman.fi

INLEDNING

I skolan ska barn och unga få uppleva vad barnets rättigheter innebär i praktiken. Barn och unga ska få praktiska erfarenheter av att vara med och skapa en bättre skola och ett bättre samhälle, och få konkreta verktyg att använda sig av i detta arbete.

För att kunna stöda barnets rättigheter till lika villkor och delaktighet i skolan, måste både barn, unga och vuxna känna till vilka rättigheter barn och unga har. I ett samarbete mellan Folkhälsans förbund rf, Finlands Svenska Skolungdomsförbund (FSS) rf och Förbundet Hem och Skola rf har vi producerat ett metodmaterial för att explicit lyfta fram FN:s konvention om barnets rättigheter i skolan. Sedan augusti 2010 finns Barnkonventionen nämnt, genom ett extra tillägg, i läroplanens grundvärderingar och vi hoppas att detta material ska kunna stöda ert arbete med konventionen. Skribenter är Malin Gustavsson och Antonia Wulff. Som hjälp har vi haft en referensgrupp med lärare bestående av Rabbe Johansson, Anton Koskinen, Pia Mikander, Christa Rothwell, Åsa Raunio samt Folkhälsans medarbetare med skolvärldserfarenhet Tove Ajalin, Rebecca Karlsson och Mikaela Nyholm. Referensgruppen har bidragit med erfarenheter från olika skolstadier för att metodmaterialet ska passa både barn och unga. Trots att vi valt att använda begreppet ”lärare” i detta material så riktar sig materialet till alla som finns i skolan. Begreppet ”barn” i vårt material syftar till både barn och unga och i begreppet ”studerande” vill vi att du läser in även ”elever”. Med vänelever syftar vi till verksamheten i åk 1–9 och tutorer för verksamheten i andra stadiet.

Materialet erbjuder praktiska och enkla metoder för att öka vår förståelse och insikt om Barnkonventionen och de värderingar som genomsyrar den. Utöver introduktionen i Barnkonventionen har vi valt att lyfta fram temat ”Alla barn har rättigheter”. Materialet riktar sig inte enbart till lärare, utan vi vill inspirera hela skolsamfundet till att tillsammans med de studerande arbeta för att uppmärksamma barnets rättigheter i skolan och närsamhället. ”Ju fler som arbetar i samma riktning, desto större möjlighet finns det till förändring”. Allt från dig som jobbar inom elevvården, som assistent, skolgångsbiträde, eller till exempel fungerar som en stödande farfar i skolan eller på annat sätt möter barn och unga i skolan. Ditt engagemang är det viktiga i arbetet. Ju fler som arbetar i samma riktning, desto större möjlighet finns det till förändring. Barn och ungas delaktighet är nyckeln i arbetet. Vi hoppas att detta material ska erbjuda nya perspektiv på barnets rättigheter och Barnkonventionen, samt stöda dig som vill stärka konventionens plats i verksamhetskulturen. I materialet hittar du också tips på övningar och hjälpmedel som finns i annat material eller på internet. Hela detta material finns därför också på internet med de senaste uppdateringarna av länkar och tillgängliga material. Om du

hittar material eller utvecklar övningar kopplade till Barnkonventionen får du gärna tipsa oss så lägger vi till dem i materialet.

Barnkonventionen

Att barn och unga har fullt och lika människovärde som vuxna är inte en självklarhet, inte ens i Finland. Trots att det är barn och unga som har den största kunskapen om sin egen vardag, tillfrågas eller hörs barn och unga sällan då beslut fattas.

”Barn ska bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.”¹

Barn och unga anses helt enkelt ofta vara för unga eller för omogna för att på allvar tas med i beslutsfattande, till och med då besluten direkt påverkar barnet. Ofta känner barn och unga inte till sina egna rättigheter, vilket betyder att det kan vara svårt för barn och unga att försvara dem. Detta i sin tur kan bidra till att barn och unga kan utsättas för diskriminering, våld eller andra kränkningar, där barnets utveckling eller rätt till liv hotas. Att känna till sina rättigheter och känna att de respekteras skapar den bästa grogrunden för att respektera andra människor. Skolan är därför en viktig plats för arbete med barnets rättigheter. De värderingar som Barnkonventionen bygger på är starkt närvarande i läroplanerna. Sedan tillägget 2010 finns också Barnkonventionen nämnt explicit. T.ex i detta utdrag från värdegrunden för den grundläggande utbildningen:

”De mänskliga rättigheterna, alla människors lika värde, demokrati, en vilja att bevara naturens mångfald och omgivningens livskraft samt tolerans och vilja att slå vakt om den kulturella mångfalden är de värden som den grundläggande utbildningen ska gestalta och förmedla. De viktigaste handlingarna som definierar de mänskliga rättigheterna är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, Konventionen om barnets rättigheter och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Den grundläggande utbildningen ska också främja social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens friheter och rättigheter.”²

Utöver läroplanen finns det många styrdokument, aktörer och former av verksamhet där Barnkonventionen och dess värderingar är starkt närvarande. Barnombudsmannens byrå, regeringens Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram och Unicef är exempel på sådana. Folkhälsan arbetar med Barn-

---

1 Finlands grundlag kap 2 § 6

2 www.oph.fi/download/125616_kompletering_foreskrift_41_011_2010.pdf

konventionen ur ett hälsofrämjande perspektiv, FSS med fokus på barnets rätt till medbestämmande och Hem och Skola med utgångspunkt i föräldrarnas roll att stöda barnets rättigheter.

Detta material strävar efter att stärka Barnkonventionens roll i skolvardagen; vi vill stöda lärare, barn och unga i både den kunskapsmässiga förståelsen av Barnkonventionen och den praktiska tillämpningen av den och dess grundläggande värderingar. Vi vill också lyfta in föräldrarna i detta arbete.

Tips!

Hem och skola ger flera förslag på hur föräldrar kan göras delaktiga i skolan på sin hemsida under rubriken barnets rättigheter (http://www.hemochskola.fi/material/barnets_rattigheter/)

Normkritik

I vårt arbete med Barnkonventionen utgår vi ifrån ett normkritiskt grepp. Normer är en del av vår förståelse av världen, men det är också ofta normer som ligger som grunden för till exempel diskriminering av olika slag. Genom att synliggöra och arbeta med olika normer i och utanför skolan, förverkligar vi Barnkonventionen i skolan. Ett aktivt ifrågasättande av normer är ett verktyg mot diskriminering av olika slag. Det normkritiska greppet, kan ses som ett alternativ till toleranspedagogik och, har vuxit sig allt starkare de senaste åren. Istället för att prata om att acceptera och tolerera olikheter, vill vi i detta material ifrågasätta vad som upplevs vara normalt och därmed öppna upp för många sätt att vara i skolan.

Varje skola, klass och grupp skapar egna oskrivna normer och regler som leder till uppfattningar om ”normalt” och ”onormalt”. En normkritisk pedagogik vill sätta fingret på de normer som begränsar.

Normerna kan till exempel handla om en viss klädstil, åsikt, religion eller sexuell läggning som alla förväntas ha. Homofobiska uttalanden blottlägger ofta normer kring manlighet, medan normer kring kvinnor och kvinnlighet ofta uttrycks genom en annan typ av sexualiserat språkbruk. Rasism är ett annat exempel på en struktur som många gånger blir tydlig först då någon bryter mot den osynliga normen om religion eller etnisk bakgrund. Samtidigt kan rasismen oftast iaktas i hur vi pratar om oss själva och vad vi lyfter fram som viktigt och värdefullt kopplat just till religion och etnisk bakgrund. Dessa åsikter, beteenden och handlingsmönster kan ge oss en fingervisning om den norm som håller på att växa fram och i fortsättningen kan lägga grunden för diskriminering och utanförskap.

Det innebär att detta material undersöker hur normer påverkar våra värderingar och vår skolvardag, istället för att fokusera på de ”andra”, de som kanske utsätts för olika typer av diskriminering, kränkningar och våld. Det handlar mera om att se likheter mellan människor än olikheter. Vi vill fokusera på de strukturer och värderingar som begränsar vår respekt för andras rättigheter.

Pedagogisk introduktion

För att kunna arbeta normkritiskt måste vi också kritiskt granska oss själva och det ämne vi representerar. Finns det normer, strukturer och rutiner som kan fungera uteslutande i vår skola? Vilka normer och föreställningar befäster du i planerandet och genomförandet av din undervisning? Arbetet med Barnkonventionen fungerar därmed också som ett konkret verktyg för utvecklandet av din egen undervisning och ditt bemötande av både studerande och kolleger.

För din del handlar det om att undersöka vilka normer som är gällande i just din skola; målet är att medvetandegöra skolsamfundet om dessa, och gå in för att motverka de negativa och begränsande normerna och beteendemönstren samt förstärka det positiva. Att lära sig om barnets rättigheter är inte bara ett inhämtande av kunskap utan ett förverkligande av tanken om alla människors lika värde, här och nu.

Elevdelaktighet är en förutsättning för att detta arbete ska lyckas. Elevkårsstyrelsen representerar de studerande och är därmed en självklar samarbetspartner, men fundera gärna också på andra sätt att involvera de studerande på. De studerande kan förbereda och hålla olika workshops, morgonsamlingar och diskussioner, antingen under lektionstid eller under en temadag av något slag. Det går utmärkt att kombinera dessa aktiviteter med vänelevs- och tutorverksamheten.

Tips!

Finlands Svenska Skolungdomsförbundet erbjuder stöd i elevdelaktighet och elevkårsverksamhet se: www.skolungdom.fi

Tips!

Folkhälsan stöder skolpersonalens arbete med vänelevs- och tutorverksamhet. Se www.folkhalsan.fi eller www.vimobbarint.fi

Målsättningen med övningarna är att ge de studerande en möjlighet att reflektera över Barnkonventionen och diskutera dess roll i deras vardag; hur de studerande förhåller sig till rättigheterna och vilken deras roll är i förverkligandet av dem? Samtidigt ger övningarna kunskap om hur de studerande

tänker kring de här olika frågorna. Du som lärare fungerar därmed inte bara som en förmedlare av kunskap, utan snarare som något av en handledare och en lyssnande vuxen för de studerande. Dokumentation av de åsikter, de synvinklar och den kunskap som de studerande delar med sig i övningarna är alltså av största vikt för det fortsatta förändringsarbetet.

Det är viktigt att arbetet med Barnkonventionen har ett aktivt stöd från skolledningen och att hela skolsamfundet går in för att tillsammans arbeta med den och dess värderingar. Barnkonventionens artiklar kan i sig själva användas som argument för att lyfta fram barnets rättigheter i kollegiet eller i ledningen.³ Ett annat tips är också att hänvisa till styrdokument som läroplanen, skollagen eller det Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet.

Lästips om normkritiskt arbete

Bondeham, Fredrik (2007) Könsmadveten pedagogik för universitets- och högskolepedagoger. Lubljana. Liber

Nordenmark, Love och Rosén, Maria (2008) Lika värde – lika villkor. Arbete mot diskriminering i förskola och skola. Liber

Brande, Lovise m.fl. (2008) I normens öga – metoder för normbrytande undervisning. Friends.

BRYT – ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet. Forum för levande historia. RFSL ungdom. Andra upplagan

Övningarna och dess metoder

Idén med övningarna är att du som lärare plockar de övningar som känns relevanta för din grupp. Övningarna är inte huggna i sten; du får gärna plocka element av dem, låta dig inspireras och vidareutveckla dem på olika sätt. Uppdelningen i delmoment gör det också lätt att dela upp en övning på flera lektioner eller dagar. Eftersom materialet riktar sig till dig inom både den grundläggande utbildningen och andra stadiet, har vi använt oss av metoder som är lätta att anpassa till de studerandes ålder och gruppens nivå. Övningarna är indelade i tre olika nivåer, där nivå ett är den lättaste nivån. Du får alltså gärna plocka de övningar och element som du tycker att lämpar sig för din grupp. Övningarna med blå rubriker är utvecklade av oss och de med grå rubriker av andra aktörer eller baserar sig på deras material. Efter symbolen (triangel) hittar du konkretiserade exempel på hur du kommer igång eller går vidare i en diskussion. Vi rekommenderar att du som lärare delar in eleverna i diskussions- och arbetsgrupper, parvis kan man låta dem diskutera med kompiserna i bänken bredvid.

---

3 Englundh (2009) s.156

Tips!

Demokrati i skolan – en metabok ger fler tips på övningar och metoder och kan beställas gratis från Finlands Svenska Skolungdomsförbundet.

Runda

En runda betyder att talturen ges till alla i gruppen. En runda utförs enklast genom att man använder sig av ett föremål som går runt. Det kan gärna vara kopplat till temat som diskuteras. Då en person håller i föremålet pratar den personen och alla andra lyssnar. Personen bestämmer själv då den är färdig och ger sedan vidare föremålet till nästa i tur. Det ska alltid vara okej att säga pass. Man kan också använda sig av tidsbestämda talturer t.ex. 1 minut. Rundor är ett bra sätt att kolla stämningen i gruppen, hur gruppens medlemmar förhåller sig till en fråga, ett förslag eller dylikt.

Frusen bild

Frusna bilder är förstelnade ”scener” eller ”statyer” där alla studerande ur en grupp ingår och där man varken får röra sig eller prata. Bilden ska visualisera kontentan av en diskussion och kan föreställa handlingar, saker, känslor osv. Man kan be klassen gissa vad bilden föreställer, använda den som en inledning till en diskussion eller som en sammanfattning av en diskussion.

Oavslutade meningar

Ett sätt att ”värma upp” en grupp för ett tema är att läsa oavslutade meningar kopplade till temat och be eleverna att själva fylla i med det som de spontant tänker på. Denna övning kan också göras skriftligt och presenteras på olika sätt.

Exempel på oavslutade meningar

När jag vill visa respekt för en person...

Om jag blir sårad...

Om jag själv fick bestämma, skulle skolan...

Värderingsövningar

En värderingsövning hjälper oss att reflektera över vår egen ståndpunkt i en fråga och tvingar oss att ta ställning. Samtidigt får en värderingsövning inte öppna upp för kränkningar eller upplevelser av ett ”fel” svar. De påstående vi tar ställning till ska alltså vara värderingsfria. Istället för påstående som

”Jag tycker att homosexuella ska få adoptera barn”, där det finns risk för homofobiska och kränkande uttalanden, kan man välja mer normkritiska påståenden, till exempel ”Jag upplever att heterosexualitet ses som en självklarhet i skolan”. Tyngdpunkten ligger därmed på normer och strukturer i skolan och fungerar som en bra öppning för en diskussion om förändringsarbete.

Den efterföljande diskussionen ska fokusera på det förändringsarbete som vi alla kan vara en del av. Som diskussionsledare måste du styra diskussionen så att ni undviker ett allmänt ”tyckande” om olika grupper och fenomen, eftersom den typen av diskussioner ofta leder till kränkande uttalanden av olika slag. Diskussionen om olika minoritetsgrupper i skolan ska snarare ifrågasätta vi och de-uppdelningen och ifrågasätta det som vi upplever som naturligt, normalt och vanligt än vara en diskussion om ”dom vi inte förstår eller känner”.

Tips för värderingsövningar:

- värderingsfria frågor och påståenden
- fokus ligger på normer och det vi uppfattar som ”normalt”
- deltagarna motiverar egna ståndpunkter att bli hörd och att lyssna på andra.

Fyra hörnsövning

Syftet med denna övning är att eleverna ska reflektera över och ta ställning till hur de skulle agera i olika situationer. Utgångspunkten är en relevant frågeställning och fyra olika svarsalternativ. De olika svarsalternativen representeras av ett hörn i rummet, så övningen kräver utrymme nog för de studerande att röra sig mellan de olika alternativen. De studerande uppmanas ta ställning till påståendet genom att välja ett av svarsalternativen, dvs hörnen. Som diskussionsledare inleder du sedan en diskussion där eleverna får berätta om varför de har valt som de har och argumentera för sin sak. Det fjärde hörnet är alltid ett ”öppet svar”. Ett exempel kunde vara:

Vem pratar du helst med om du blivit utsatt en kränkande handling?

- a) en vän
- b) någon av dem som jobbar i skolan
- c) en förälder eller familjemedlem
- d) eget förslag.

Det viktiga är inte vilket hörn de studerande väljer utan att de tar ställning och delar med sig av sina tankar. Det är också möjligt att byta ”hörn” under övningen om de känner att något annat bättre motsvarar ens åsikt. Övningen är alltid frivillig.

Stå på linjen övning

Utgångspunkten i denna övning är densamma som i övningen ovan, men nu ska de studerande ställa sig på en skala mellan ett ”ja, jag håller helt med” och ett ”nej, jag håller inte alls med”. T.ex. ”De studerande har tillräckligt att säga till om i skolan”. Låt sedan de studerande ställa sig någonstans på linjen så att platsen motsvarar deras åsikt. Låt slumpvist några motivera sitt svar på frågan. Efter att ha lyssnat på varandra ges de studerande möjlighet att byta sin position på linjen. Du kan också be de studerande motivera sitt byte om det finns tid.

Rollspel

Rollspel handlar om att skapa en scen med olika roller som är överenskomna på förhand och görs i klassen tillsammans eller gruppvis. Uppgiften kan vara att de genom ett rollspel ska visa hur de kan ingripa i en mobbningsituation, hur de kan bryta tystnaden om något som hänt i skolan eller hur de kan agera för att lugna ner en aggressiv situation. Ge rollnamn åt barnen för utförandet av rollspelet och ge grupperna 10 min. att förbereda sig (yngre barn kortare tid) på att spela upp scenen. Be eleverna gå ut ur rollerna på slutet.

Tips!

Kortpacken ”Dilemmafrågorna” fokuserar på konkreta vardagsdilemman för barn och unga i tre olika nivåer. Beställ på: www.argument.se

Forumteater

En form av rollspel där åskådarna stiger in och försöker förändra ett negativt händelseförlopp. Spelet baserar sig på de studerandes egna erfarenheter men utgår från ett fiktivt exempel. Allt deltagande är frivilligt.

Gruppen konstruerar en situation som:

Innehåller en konflikt, har en speltid på ca 5 min. och har ett ”negativt” slut. Poängen är att sedan tillsammans hitta en konstruktiv lösning.

Ge påhittade namn åt rollspelsdeltagarna och ge grupperna 10 min. att förbereda sig (yngre barn kortare tid) på att spela upp scenen. Rollspelet ska vara tillräckligt långt så att åskådarna hinner uppfatta deltagarnas inbördes relationer, förstå konflikten och få medkänsla för den utsatta, så att de blir så engagerade att de vill delta i förändringen av scenen. Låt en grupp börja med att spela upp hela historien. Be sedan gruppen spela den på nytt, men nu så att åskådarna ges möjlighet att byta plats med dem på scen och där komma med konstruktiva lösningar på situationen.⁴

---

4 Byreus (2010) s.26

BARNKONVENTIONEN MED PERSONALEN

-tips på övningar för personalen

Arbetet med Barnkonventionen handlar i grunden om värderingar som är centrala för skolans uppdrag. Trots att övningarna i denna bok kan göras som sådana i klassen, vill vi uppmana lärarkollegiet att tillsammans reflektera över hur Barnkonventionen och dess värderingar kan integreras i undervisningen och verksamhetskulturen. Barnkonventionen är skolsamfundets gemensamma ansvar. Rektorn eller föreståndaren har självklart ansvaret för koordinerandet av arbetet och rektorns eller föreståndarens stöd i arbetet är också en förutsättning för att arbetet ska få resurser och legitimitet.

Eftersom det kan vara svårt att hitta tid för en mer djupgående diskussion under ett vanligt kollegiemöte, kan det vara bra att ordna någon typ av workshop, inledningsföreläsning eller fortbildningsdag kring barnets rättigheter och Barnkonventionen. Kollegiet ges möjlighet att se över rutinerna i skolan, fundera över hur arbetet skulle se ut och hur man kan inkludera övrig personal utöver lärarna.

För att undvika en situation där en lärare ensam ansvarar för introduktionen har vi skapat övningar som man kan ”dela ut” bland skolpersonalen och därmed sprida på ansvaret. Utöver gästföreläsare, kan man också ge en klass/kurs som arbetat med temat i uppgift att fortbilda personalen med hjälp av collage, dikter och produkter som arbetats fram bland de studerade. Övningarna är – trots att de kanske ser tidskrävande ut - gjorda för att hela lärarkåren ska få tid och möjlighet att reflektera över Barnkonventionen och delta i diskussionen om hur skolan ska gå vidare med arbetet.

Tips!

Begrepp att diskutera:

Barnperspektiv: För att få barnperspektiv måste vi fråga om både barns och vuxnas åsikter i en fråga eller ett beslut. För att analysera vilka följder ett beslut har för barnen behövs allas kunskap och erfarenheter (likt en miljö- eller könskonsekvensbedömning)

Barnets perspektiv: Barnets åsikter, erfarenheter och reflektioner från sin egen vardag.

1. Aktuella frågor kopplade till Barnkonventionen

Mål: Att personalen ska känna till bakgrunden till konventionen, förstå vad Barnkonventionen är och vad den innehåller.

Material: Ett exemplar av Barnkonventionen åt alla deltagare och eventuellt papper och pennor för anteckningar under diskussioner i grupp.

Tid: 40 min.

1. Läs tyst igenom Barnkonventionen och ringa in de artiklar du tycker är speciellt intressanta eller relevanta i ditt arbete som lärare (5 min.).
2. Diskussion parvis eller i grupper om tre (5–10 min.).
Förslag på diskussionsfrågor där ni väljer en eller flera artiklar.
  - Har du varit i kontakt med Barnkonventionen tidigare?
  - Vad har eller får du för tankar kring den?
  - Känns dessa frågor viktiga för dig? Varför? Varför inte?
  - På vilket sätt kunde du använda Barnkonventionen mer i ditt arbete?
  - Känner du att det finns någon artikel som är mer central i ditt arbete?
  - Vad betyder barnperspektiv och barnets perspektiv för dig i den dagliga verksamheten?
  - Berätta om goda metoder och verktyg du använt.
3. Genomgång av diskussionerna i grupperna (20 min.).
4. Planering av hur vi går vidare i vårt arbete (se vidare t.ex. övningen ”Barnkonventionen i mitt arbete”).

2. Värdegrunden i vår skola

Mål: Skapa utrymme att diskutera värdegrunden utgående från Barnkonventionen.

Material: Barnkonventionen, skolans värdegrund och frågorna uppkopierade temavis för smågruppsdiskussion.

Tid: 60 min. Denna övning kan delas upp på flera tillfällen genom att diskutera bara en eller några få frågor i taget, t.ex. tillfällen på 20 min.

1. Alla läser tyst igenom Barnkonventionen och diskuterar sedan parvis vilka tankar texten väckte (10 min.).
2. Låt paren redovisa kort för sin diskussion.
3. Presentera frågorna⁵ (nästa sida) för gruppen och dela in förslagsvis i 3–4 personer per grupp. Uppmana grupperna att börja med en runda där alla berättar vilken fråga som känns mest aktuell. Diskutera 20 min.

---

5 Englundh (2009) s.122

Frågor för samtal i lärarrum

Människosyn

- Hurdana människor hoppas vi att våra studerande ska bli? På vilket sätt påverkar dessa tankar vårt bemötande av de studerande?
- På vilket sätt skiljer sig mina förväntningar på flickor och pojkar? Finns det studerande som blir behandlade på ett icke-respektfullt sätt i vår skola? Vad kännetecknar sådana studerande?
- Hur kan vi i lärarkollegiet arbeta för ett mer jämlikt och rättvist bemötande av de studerande?
- Hur öppna är vi? Hur kan jag upptäcka om jag har stereotypa uppfattningar om eleverna?

Integritet

- Hur hanterar vi situationer där en studerande inte vill vara delaktig? (t.ex. inte deltar i fysisk fostran lektionen, vägrar hålla föredrag för klassen eller skolkar).
- Var går gränsen för vad studerande får och inte får göra då det kommer till integritet? Vilken kunskapsgrund används?

Respekt

- Hur hanterar vi olikheter? Finns det utrymme för alla eller finns sådana som blir utanför? Hur förhåller vi oss som lärare till detta?
- Vad upplevs som ”normalt” alternativt ”onormalt” i vår skola– och hur förhåller vi oss till det?
- Hur arbetar vi för att respektera barn i varje situation och hur vet vi att vi verkligen gör det?
- Finns det någon risk att barn diskrimineras i vår skolas verksamhet? Av lärare och annan personal, av strukturer och rutiner (evenemang som ordnas inom skolans ramar) eller av andra elever?
- Finns det kunskap om diskriminering i skolan? (trivselenkäter, jämställdhets- eller mobbningsenkäter).

4. Avbryt grupperna fem minuter före tiden tar slut. Be dem att börja avrunda och göra en frusen bild (se sid 10) som symboliserar deras samtal och som presenteras före genomgången.
5. Genomgång där varje grupp får presentera sina tankar under två minuter.
6. Avsluta med att hela gruppen tillsammans diskuterar:
  - Vad väcker detta för tankar om värdegrundsarbetet i vår skola?
  - Hur vill vi gå vidare med dessa frågor?
7. Avsluta med en runda där alla säger ett ord som symboliserar deras känslor efter övningen.

3. Barnkonventionen i mitt arbete (kort version)

Mål: Att ytterligare konkretisera hur Barnkonventionen anknyter till det dagliga arbetet i skolan.

Material: Barnkonventionen och internetanslutning eller uppkopierad intervju samt ev. papper och pennor för anteckningar under gruppdiskussionerna.

Tid: 30 min.

1. Alternativ till inspirerande moment
  - a) Fokus på lärarens roll i förändring av strukturer. Läs intervjun med Lennart Sandborg <http://www.lyssna.nu/lennart-sandborg>
  - b) Fokus på lärarens roll i hur man kan introducera konventionen för de studerande <http://il.youtube.com/user/Barnkonventionen>

Förslag på frågor att diskutera parvis (10 min.)

- Hur skulle ett arbete med konventionen kunna se ut i vår skola?
- Vad är min roll i detta arbete?
- Kunde det integreras i det dagliga arbetet? (t.ex. Anti-mobbningsgruppen, där man kunde garantera att trivselenkäten följer Barnkonventionen)

2. Gemensam sammanfattning (10 min.).

3. Runda där alla säger hur de personligen tänker gå vidare med dessa frågor.

4. Barnkonventionen i mitt arbete (längre version)

Mål: Att gå från ord till handling.

Material: Barnkonventionen.

Tid: 60 min.

1. Välj ut de två viktigaste artiklarna i ditt arbete med de studerande. Diskutera parvis om era val, hur ni tänkte och vad detta betyder i praktiken.
2. Gemensam genomgång, där alla redovisar för vilka artiklar de har valt.
3. Välj ut de två eller tre artiklar som fått mest ”röster” för allmän diskussion.
  - På vilket sätt jobbar vi redan med dessa frågor? Ge konkreta exempel.
  - Vad kunde vi utveckla som a) grupp och b) som individer i detta arbete?
  - Hur kan vi stöda varandra?
4. Kom överens om någon typ av definition eller riktlinje för hur er skola ser på Barnkonventionen och hur vi önskar att personalen arbetar med den. Välj två personer som utarbetar ett förslag till nästa personalträff på basen av förslagen som kommit upp.
5. Lyft fram en sak som ni är överens om att ni kommer att försöka satsa extra på i ert arbete denna termin (T.ex. ett tema, några metoder, pedagogiska samtal i lärarrummet osv.).
6. Välj två personer som ansvarar för att det ni kommit överens om hängs upp synligt i t.ex. lärarrummet eller/och flera platser så att det kommer hela personalen tillgodo. Ett exempel kunde vara att ”Vi strävar till att alltid ingripa vid användning av skällsord i skolmiljön, endera med konstruktiv diskussion eller med kort hänvisning till skolans regler”.
7. Rektorn eller annan utsedd ansvarig tar upp definitionen/riktlinjen till diskussion i början av varje termin. Utbyt erfarenheter med varandra. Förändra er riktlinje eller definition vid behov.

Ett exempel på frågor:

- På vilket sätt har ni lyckats individuellt och som grupp i arbetet?
- Känner ni er utmanade i att arbeta enligt denna definition rent konkret?

5. Barnkonventionens fyra grundprinciper i vår skolvardag

Mål: Att undersöka på vilket sätt artiklarna 2, 3, 6 och 12 tas i beaktande i vardagsmiljön.

Material: De fyra grundprinciperna uppkopierade från originaltexten samt anteckningspapper och pennor, en tavla att göra en tankekarta på.

Tid: 40–60 min.

1. Dela in lärarna i grupper om tre och dela ut en artikel per grupp. Flera grupper kan arbeta med samma artikel.

Artikel 2 slår fast att barnets rättigheter gäller alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat konventionen. Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Artikel 3 anger att vid alla beslut som berör ett barn ska barnets bästa prioriteras.

Artikel 6 säger att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas. Detta gäller inte bara barnets fysiska hälsa utan också den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Artikel 12 handlar om barnets rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som berör barnet. Barnets åsikter ska tas i beaktade och hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

- Be grupperna diskutera följande frågor under 20 min.

- Vilka rutiner, strukturer, metoder stöds av artikeln?
- På vilket konkret sätt kunde artikeln stärkas i skolvardagen?
- Vad kunde vara mitt bidrag i stärkandet av denna artikel i mitt arbete?

2. Sammanfatta de olika gruppernas tankar om hur artiklarna kan stärkas i skolvardagen genom att skapa en tankekarta på ett stort papper. Begränsa till 3 min./grupp.

Häng upp pappret på en synlig plats i lärarrummet.

3. Diskutera på vilket sätt dessa förslag på förändringar kan bli verklighet; vilka åtgärder behövs och vem ansvarar för att det bli gjort? (10 min.)

4. Utse två personer (t.ex. en lärare och en studerande) som är ansvariga för att ta upp frågan efter en termin och se vad som hänt dvs. på vilket sätt ni jobbat med frågorna.

Tips!

Samspelet är ett inspirationsmaterial för föräldrar och lärare utgivet av Hem och skola och startar diskussioner kring barnens skolgång och trivsel i skolan. Beställ på www.hemochskola.fi

6. Vad är normalt?

Mål: Att i kollegiet reflektera över norm och normalitet bland eleverna

Tid: 20 min.

Material: Tavla eller stort papper för att kunna skriva synligt för alla.

1. Introducera normkritik genom att läsa ur inledningen om normkritik i detta material (se s. 7).
2. Diskussion parvis om du som lärare har fått frågan "Är det här vanligt?", "Är jag normal" eller hört påståendet "Det där är ju inte normalt" eller liknande och vad dessa frågor kopplats till för tematik.
3. Skriv upp stödord från de olika exemplen som tagits upp i gruppen. Gruppera ämnesvis dvs. frågor som är kopplade till undervisningens innehåll, konkret undervisning eller personalens insatser, elevernas läsning av varandra eller dyl.
4. Skriv upp normalt – onormalt, rätt – fel, friskt – sjukt, vanligt – ovanligt. Diskutera och reflektera först parvis och sedan i hela gruppen. Sammanblandas dessa begrepp? Vad är egentligen frågan? Hur bemöter vi denna typ av frågor, ifrågasättande och påståenden?
5. Se filmen om tillgänglighet från Handisam: www.handisam.se/Tpl/Movies___654.aspx
Diskutera parvis vilka tankar om norm och normalitet som filmen väckte.
6. Diskutera i hela gruppen: På vilket sätt kan vi problematisera normalitet i vår skola? Håll fokus på konkreta metoder för förändring.

Tips!

Beställ ”I normens öga – metoder för normbrytande undervisning” från www.friends.se

7. Utse två personer (en lärare och en studerande) som är ansvariga för att ta upp frågan efter en termin och se vad som hänt dvs. på vilket sätt en jobbat med frågorna.

7. Kränkningar i skolan

Mål: Att vara förberedd för diskussion om kränkningar i klassen.

Tid: 40–60 min.

1. Övningen kan med fördel inledas med kortfilmen ”Minnesbilder” som finns på Folkhälsans gratis DVD ...”Så ingen blir ensam”.
2. Be alla tyst eller i par reflektera över sina egna erfarenheter (som iakttagare, utsatt eller förövare) i situationer där kränkningar förekommit. Våra erfarenheter kommer att färga vårt sätt att prata om detta tema. Hur kan du skapa ett respektfullt angreppssätt?
3. Diskutera i grupper om tre (10 min.)
På vilket sätt kan du skapa en trygg klassrumssituation? På vilket sätt tar du itu med kränkningar i klassen/på rasten?
4. Gemensam genomgång av diskussionerna (10min.). Diskutera tillsammans hur skolsamfundet kan gå vidare och vad som behövs för att komma vidare i arbetet - riktlinjer, mer diskussioner, workshops, fortbildning eller något annat.
6. Avsluta med en runda där alla säger något som de upplever som viktigt i arbetet mot kränkningar.

8. Inbjuden gäst

Mål: Att ge nya perspektiv på Barnkonventionen samt inspirera er till att arbeta med den på nya sätt.

1. Ha ett idémöte kring temafokus och gäst. Var tydlig med era förväntningar; vad vill ni att gästen ska bidra med? Vad ska gästen fokusera på?

Tips!

Bak i boken finns flera organisationer listade som arbetar med dessa frågor. Du kan också bjuda in en kollega från grannskolan att berätta om hur de arbetat med dessa frågor.

2. Boka in en träff eller för en öppen diskussion under eller direkt efter besöket. Diskutera på vilket sätt arbetet med Barnkonventionen kan utvecklas i skola. Ta gärna med de studerande i arbetet. Kom överens om gemensamma steg samt vem som ansvarar för att leda och stöda skolans process. Bestäm även ansvarig och ett datum för utvärdering av arbetet.

INTRODUKTION TILL BARNKONVENTIONEN

-tips på övningar för studerande

Barnkonventionen antogs av Förenta nationernas generalförsamling den 20 november 1989 och utgör en del av folkrätten. En konvention är en överenskommelse eller regel som antagits på frivillig basis. Konventionen handlar om det enskilda barnets rättigheter. Varje människa under 18 år räknas som barn, om inte han eller hon blir myndig tidigare enligt den nationella lagstiftningen. Barnkonventionen ger en universell definition av vilka rättigheter barn har och den gäller för alla barn i hela världen.

Konventionen har utarbetats under största delen av 1900-talet. Det började med att deklarationen om barnets rättigheter antogs av Nationernas Förbund år 1924. Då innehöll den en inledning med fem principer om barnets rätt till skydd och saknade sanktions- och kontrollfunktioner. Idag består konventionen av totalt 54 artiklar där 39 artiklar behandlar rättigheter och resten beskriver ratificeringen av konventionen. Konventionen har undertecknats av alla världens länder, med undantag för Somalia och USA. Konventionen övervakas på så sätt att alla konventionsstater är bundna till att lämna en rapport till barnrättskommittén med jämna mellanrum. FN har därför insyn och kan ställa krav på att konventionsstaterna ska förändra arbets- och beslutsprocesser i enlighet med konventionens bestämmelser.

Barnkonventionen är idag mera heltäckande än den tidigare deklarationen. Konventionen utgår ifrån att barnet är ett subjekt med fullvärdiga rättigheter. Samtidigt bejakar konventionen att barn ofta befinner sig i en utsatt position i samhället och därmed kan vara i behov av skydd av olika slag. Barnkonventionen utgår ifrån barnets rätt till ett fullvärdigt liv. Den lyfter bland annat fram respekt för barnen och deras grundläggande behov, barnens rätt till medbestämmande samt skydd mot diskriminering och övergrepp. De fyra grundprinciperna i konventionen är artiklarna 2, 4, 6 och 12. De är av mer principiell karaktär och det är utgående från dem som alla de andra artiklarna ska läsas.⁶

Artikel 2 slår fast att barnets rättigheter gäller alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat konventionen. Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Detta innebär att alla stater som godkänt konventionen aktivt ska arbeta för att motverka diskriminering (t.ex. genom lagstiftning, strategisk planering

---

6 Englundh (2009) s. 14–47

[styrtdokument], bevaka rättigheter [barnskyddet] och utbilda barn och vuxna.⁷⁾ Vad betyder detta i vår skola?

▲ T.ex. Alla har rätt att gå i skolan, alla har rätt att ta del av all undervisning och att bli bemötta med respekt för den som barnet är osv.

Tips!

Är du en ämneslärare som tycker att det är svårt att få in Barnkonventionen i ditt ämne? Låt dig inspireras av Unicefs korta och enkla ämnesbaserade övningar: www.unicef.fi/material-for-olika-laroamnen

Artikel 3 anger att vid alla beslut som berör ett barn ska barnets bästa prioriteras. Begreppet ”barnets bästa” är det mest omdiskuterade i konventionen och kan sägas handla om barnets rätt till föräldrar och barnets rätt att skyddas mot övergrepp, barns rätt till utbildning och barns skydd mot skadligt arbete.⁸⁾ Vad betyder detta i vår skola?

▲ T.ex. Läraren har en viktig del i beslutet om barn behöver specialundervisning, om barnskyddet måste kopplas in i en fråga eller klassindelning.

Artikel 6 säger att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas. Detta gäller inte bara barnets fysiska hälsa utan också den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Kommittén menar att staterna ska skapa optimala förutsättningar för barnet, vilket betyder aktiva åtgärder för barns rätt till liv och överlevnad – till exempel att skydda barn från dödsstraff, förhindra att barn deltar i väpnade konflikter, gör självmord, utsätts för mord (t.ex. hedersmord), och allt annat våld mot barn, men också rätt till exempelvis bra skolmat.⁹⁾ Ett förebyggande och ingripande arbete ska också finnas.

Vad betyder detta i vår skola?

▲ T.ex. Betona förebyggande arbete mot mobbning och kränkningar.

Artikel 12 handlar om barnets rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som berör barnet. Barnets åsikter ska tas i beaktade och hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

---

7 Ibid. s. 68

8 Ibid. s.49

9 Ibid. s.51

Artikel 12 hör till den största utmaningen i konventionen. Den är svår att överblicka eftersom den berör barn i alla åldrar samt alla frågor som direkt och indirekt berör barn. Utmaningen ligger i att hitta metoder för att höra alla barns åsikter också små barn och funktionshindrade barn. Märk väl att det handlar om att bli hörd, inte om rätten att bestämma. Det är viktigt att öka barns kunskap om deras rätt att delta och bli hörda speciellt i skolvardagen och -miljön. Men det behövs också instanser dit barn kan vända sig utan föräldrarnas vetskap, exempelvis anonyma stödtelefoner och chatrum där barn får stöd av vuxna.¹⁰

Tips!

Diskutera tillsammans med de studerande vart man kan vända sig efter skoltid. T.ex. Sluta panta-chatten: ww.slutapanta.fi

Vad betyder detta i vår skola?

▲ T.ex. om en skola ska stängas ned borde också de studerande tillfrågas, men också i frågor om hur skolmaten kan utvecklas, utfärder, skolgårdens utformning, program på lägerskola eller på julfesten.

Till din hjälp kan du ladda ner konventionen i den version du tycker passar gruppen bäst (original, sammanfattning, lättläst osv.). Tänk miljö-smart vad gäller kopiering!

Barnombudsmannen: en sammanfattning av Barnkonventionen som kan laddas ned eller beställas gratis från hemsidan. Där hittas även rapporter om finländska barns tankar om sina rättigheter. www.lapsiasia.fi/sv/startside

Unicef: "Mina rättigheter" – broschyr samt konventionen och dess tilläggsprotokoll från http://www.unicef.fi/skolor_bestall_material

Sveriges Unicef: lättläst version av konventionen
www.unicef.se/Barnkonventionen.

---

¹⁰ Ibid. s.77ff

Tips!

För fördjupad läsning rekommenderar vi Elizabeth Englundhs bok ”Barnets bästa i främsta rummet – en pedagogisk utmaning?” eller ”Barnombudsmannens årsbok 2010. Barns rättigheter upp på agendan i Finland.”

9. Vad är Barnkonventionen? (alla nivåer)

Mål: Att introducera Barnkonventionen genom dess olika artiklar.

Material: Möjlighet att visa en nätbaserad video för hela gruppen, eventuellt papper och pennor för anteckningar under diskussionerna.

Tid: Med äldre studerande kan allt göras på ca 75 min. med yngre kan man dela upp detta på fler dagar och slopa vissa delar. Huvudsaken är att de studerande känner att de förstår vad Barnkonventionen innehåller.

1. Be de studerande att hitta ett ord som de förknippar med rättigheter. Låt dem fundera i 30 sek. och samla sedan upp deras ord i en runda.
För att göra övningen lite mer utmanande kan du be de äldre studerande att hitta ett ord som de förknippar med rättigheter och som börjar på samma bokstav som deras eget namn. Skriv upp nyckelorden synligt för klassen.
2. Frågor till de studerande (fri diskussion eller diskussion parvis 1 min. innan presentation):
  - Känner ni till Barnkonventionen?
    - ▲ T.ex. att barn under 18 år har egna rättigheter som finns samlade i ett dokument framtaget av FN).
  - Vilka rättigheter vet eller tror ni att ingår i Barnkonventionen?
3. Visa en introduktionsvideo om Barnkonvention från internet.
Sök på ”video Barnkonventionen” på internet och välj en video som passar din grupp.

Några exempel:

Video med globalt perspektiv på Barnkonventionen från Unicef Finland: www.unicef.fi/Videon

Introduktionsvideo i Barnkonventionen (nivå 1)
<http://www.youtube.com/watch?v=l47fR9kM-Cg&feature=related>

Introduktionsvideo i Barnkonventionen (nivå 2)
Unicef Finland: <http://www.youtube.com/watch?v=olDR67PdrFM>

Introduktionsövning (nivå 3)
Använd det enkla engelskspråkiga materialet:
http://globalclassroom.unicef.ca/pdf/Bringing_Childrens_Rights_Alive.pdf
Du kan ersätta videon i materialet med denna och därefter diskutera:
<http://www.youtube.com/watch?v=jNnbO8x4JAY&feature=related>

Tips!

Om du vill introducera konventionen inom ramen för språkundervisning så finns det också motsvarande videon på flera olika språk.

4. Be de studerande i par diskutera vilka tankar om rättigheter i skolan som videon väckte (10 min.). Be dem också ta ställning till nyckelorden på tavlan och fundera på hur de kan koppla till skolmiljön.
5. Presentera Barnkonventionen och för en dialog med de studerande där de kan komma med egna vardagsexempel. Du kan använda dig av inledningen här ovan, ta hjälp av Barnombudsmannens hemsida (www.lapsiasia.fi/sv/startside) eller regeringens information om deras arbete med konventionen (www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/lapsenoikeudet/?lang=sv).
6. Dela ut en kopia av Barnkonventionen till alla studerande (eller använd t.ex. videokanon, lista på tavlan). Be dem leta upp de artiklar som berör de nyckelord som klassen har listat på tavlan.
Be de studerande diskutera i par eller små grupper. (15 min.)
  - Finns det nyckelord som inte har en artikel? Vad kan det bero på?
  - Finns det nyckelord som ingår i fler artiklar eller artiklar som har fler nyckelord?

Plocka upp några tankar från några av grupperna och diskutera tillsammans om skolan skulle förändras om de studerande visste mer om Barnkonventionen.

7. Be de studerande diskutera i nya par eller smågrupper och fundera kring de artiklar som inte dök upp i diskussionen. (10 min.)

- Är dessa artiklar mindre aktuella i vår skola? Varför? Varför inte?

- Går det att ändå koppla dessa artiklar till skolvardagen?

8. Diskutera tillsammans varför vissa rättigheter lättare glöms bort. (10 min.)

- På vilket sätt kunde man uppmärksamma dessa artiklar i skolan?

Ta vara på de olika idéerna och förverkliga några eller alla tillsammans med de studerande. Dokumentera gärna idéerna för framtida lektioner om Barnkonventionen och för diskussioner i lärarkollegiet.

10. Barnkonventionen i min vardag (alla nivåer)

Mål: Att konkretisera hur Barnkonventionen kopplas till vardagen i min skola.

Material: Möjlighet att visa video från internet för hela gruppen, papper och pennor

Tidsåtgång: Beror av grupp ca 60–90 min.

1. Du kan välja att styra artiklarna som tas upp eller låta de studerande välja. Dela in de studerande i grupper om fyra. Be dem att de utgående från en artikel utarbetar ett vardagligt exempel på när Barnkonventionen inte efterföljs. Sedan ska de ge förslag på hur vi kunde göra annorlunda. Förslaget till lösning får i sig själv inte heller kränka någon av Barnkonventionsartiklarna. Ge dem 15 min. tid. De yngre eleverna behöver kanske ett exempel för att kunna börja. Förslag: Du frågar om du får sitta bredvid en klasskamrat i matsalen/skolbussen/morgonsamlingen och den säger att du inte får. Vad kan du göra i en sådan situation? Osv.

2. Be dem presentera sina exempel i form av rollspel. Detta är ganska tidskrävande, men processen där de studerande själva skapar handlingsverktyg för hur vi hanterar kränkande vardagssituationer är tiden värd. Räkna med 5–8 min. per rollspel, för yngre elever räcker ofta 2 min. Det går också att dela upp rollspelen på två olika tillfällen om gruppen är stor eller dela

gruppen i två delar så att det blir två paralleldiskussioner. Då behövs det en kollega som följer med diskussionen i den andra gruppen.

Om fler grupper har arbetat med samma artikel kan de spelas upp efter varandra och sedan diskuteras tillsammans. Alla rollspel ska diskuteras. Förslag på frågor:

Yngre elever:

- Händer detta i vår klass och i vår skola?
- Vad kunde jag göra i dessa situationer?
- Hur kan jag få hjälp av andra? Hurdan hjälp skulle jag vilja ha om detta skulle hända mig? Försök hitta på konstruktiva lösningar i rollspelen.

Äldre studerande:

- Är denna typ av kränkning av Barnkonventionen vanlig i skolan?
- Var det svårt att hitta på sätt att lösa situationen?
- Var gruppen ense om lösningen, eller fanns det fler? Hur brukar de studerande agera, likt rollspelet?

3. Då alla rollspel diskuterats, hålls en slutdiskussion tillsammans. Förslag på frågor:

Yngre elever:

- Hur känns det att titta på?
- Vad är fördelar och nackdelar med att göra på olika sätt?

Äldre studerande:

- Finns det några likheter, olikheter i hur lösningsmodellerna ser ut?
- Vad är fördelar och nackdelar med att handla på olika sätt?
- Vad är åskådarens roll? Vad betyder åskådaren för förövaren och för den utsatta?

Det är viktigt att påtala att det inte finns ett rätt sätt, eleverna måste känna att de kan handla på ett sätt som de känner sig bekväma i, med förutsättningen att de inte kränker någon annan.

4. Min roll. Låt alla studerande fundera parvis:

- Hur kan vi som medmänniskor ingripa och stöda varandra?
- Hur brukar jag göra?
- Vad upplever jag att fungerar bra och vilka är utmaningarna?

5. Avsluta och dela erfarenheter genom att ha en gemensam runda. Visualisera

gärna på tavlan eller på ett stort papper som hängs upp i klassen. Understryk också de vuxnas ansvar i att förebygga olika typer av kränkningar och brott mot Barnkonventionen.

6. För de yngre eleverna:

Ta upp era tankar och spela kanske upp något av rollspelen på klassrådets nästa träff och ha Barnkonventionen som tema. Diskutera föräldrarnas roll, på vilket sätt de kan vara ett stöd.

11. Barnkonventionens alla artiklar (nivå 1)

Mål: Att konkretisera de olika artiklarna genom skapande verksamhet.

Material: lättläst version av Barnkonventionen
www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionen-i-olika-versioner/Barnkonventionen-lattlast

Tid: under flera tillfällen (lektioner/träffar) med samma grupp.

1. Läsning av hela eller delar av Barnkonventionen i klassen:

- a) Läraren läser högt och avbryter för diskussion med jämna mellanrum genom att ställa frågor som kopplar till de studerandes vardag.

Förslag på frågor:

- Här står att man är barn ända till 18 års ålder, tänker ni att man är barn då man är 1 år? 9 år? 15 år?

- Vad finns det för andra ord? (flicka, pojke, ung, stor, osv.)

▲ Barnkonventionen skiljer inte på äldre och yngre barn utan ger dem alla samma rättigheter.

- b) De studerande turas om att läsa högt och läraren för en diskussion med hela klassen efter varje stycke. Gör läsandet frivilligt på så sätt att alla läser så mycket de vill och så ger de vidare till nästa.

- c) De studerande läser i par för varandra eller tyst för sig själva olika delar av introduktionen och presenterar sedan kort sin del för hela klassen.

2. Alternativ för genomgång av en artikel per gång/lektion med hela klassen.

- a) Alla studerande får en artikel och så läses de upp i tur och ordning för hela klassen med efterföljande diskussion.

b) Individuellt med diskussion i par.

Frågor:

- Vad betyder det här i vår skola? Kan någon ge ett exempel?
- Vad kan man göra för att alla barn ska känna till denna rättighet?
- Hur ser det ut då det inte fungerar? Hur förebygger vi det?
- Hur kan vi se till att vi respekterar artikeln i fråga? Borde vi förändra något i skolan?

3. Låt de studerande rita en bild, alla tillsammans eller individuellt, om artikeln som diskuteras under lektionen. Alternativt kan de studerande skriva dikter, göra ett kollage av tidningsbilder och ord eller skriva ner en vardagsnära berättelse om vad man kan göra om ens rättigheter inte respekteras. Huvudsaken är att det finns utrymme att hänga upp på väggen för kommande arbeten som kopplar till andra artiklar.
4. Då gruppen eller de olika klasserna gått igenom alla artiklar planerar de studerande någon form av presentation, så att alla får bekanta sig med de olika artiklarna. Det kan t.ex. vara en rundtur, där enskilda studeranden berättar om sin artikel för de som inte arbetat med just den artikeln. Detta kan göras som en del av väneleversverksamheten, där vänelever introducerar och diskuterar med studerande om deras erfarenheter kring några av artiklarna.
5. Föräldrar kan också bjudas in till en kväll där de studerande presenterar sina alster. Man kan också ordna en paneldiskussion där både elever, lärare och föräldrar är representerade.

12. En konvention – flera artiklar (alla nivåer)

Mål: Att de studerande bildar sig en helhetsuppfattning om Barnkonventionen och de rättigheter den innefattar.

Material: Papperslappar med de olika artiklarna för alla de studerande, stora pappersark och material för teckning eller collage.

Tid: 45 min. (delmoment 1) 60 min. (delmoment 2)

Delmoment 1

1. Presentera Barnkonventionen kort.

2. Välj ut så många artiklar i Barnkonventionen som du har studerande i klassen och låt varje studerande dra en artikel. De kan också göra det parvis.
3. Låt varje studerande illustrera denna rättighet genom att skapa en plansch (måla/collage). Ni kan också ha ett idémöte innan ni sätter igång. Alla studerande presenterar sin artikel och sitt arbete inför hela klassen. Planscherna hängs upp i klassen eller skolan – och funkade bra som ramverk för fortsatt arbete kring konventionen.

Delmoment 2

Be de studerande presentera ett exempel på när rättigheterna respekteras och på en situation där de inte respekteras. Poängen är att de konkreta positiva handlingarna ska bli tydliga. Denna presentation kan vara i textform och fogas till bilden.

13. Uppfyller Finland Barnkonventionen? (nivå 3)

Mål: Att ge de studerande en möjlighet att kritiskt granska hur Barnkonventionen tillämpas i praktiken.

Material: Eventuellt färdigt förberett material för de studerande att bekanta sig med.

Tid: introduktion 30 min. och rollspel 60 min.

1. De studerande får i uppdrag att granska olika teman eller artiklar samt hur väl Finland lever upp till de krav som Barnkonventionen ställer. Utgångspunkten kan vara regeringens (www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/lapsenoikeudet/?lang=sv) eller Barnombudsmannens arbete (www.lapsiasia.fi/sv/startside) (www.barnombudsman.fi). De studerande ska sedan undersöka vad detta betyder i den egna skolvardagen. De kan intervjua politiker, myndighetspersoner eller medlemmar ur ideella organisationer. Huvudfrågan kan vara: Vad betyder förverkligande av Barnkonventionen helt konkret? Hur görs det?
2. Presentation av de skriftliga arbetena om vad som nu görs och vad som borde göras i form av rollspel. För en diskussion efter varje rollspel om möjligheter att åstadkomma en förändring och tipsa gärna om till exempel lokaltidningens insändarsidor.

Låt de studerande dela med sig av sina upplevelser av att ta kontakt med myndigheter och politiker.

3. I valtider kan man passa på att bjuda in politiker från olika partier och tenta dem på Barnkonventionen och hur de konkret använder sig av den i sitt arbete. Då är det bra om de studerande har hunnit bekanta sig med teman kopplade till skolmiljön och har förberett frågor på förhand. Bjud gärna också in en redaktör för lokaltidningen eller lokalradion.

14. Vad tycker du? (alla nivåer)

Mål: Att uppmuntra de studerande till att bilda sig en åsikt, uttrycka den och argumentera för den men också lyssna på varandra och låta andra ifrågasätta ens åsikter.

Tid: 30 min.

Formulera en frågeställning enligt klassens nivå. T.ex. ”Vad är barn bra på?” Du kan också låta de studerande komma med förslag på debatt eller plocka upp en ”het” fråga från en tidigare diskussion om Barnkonventionen. Låt dem diskutera i par före de delas in i debattlag. Avsluta med en gemensam diskussion. Debatter av olika slag – förslag på frågeställningar att diskutera

- Varför finns en specifik Barnkonvention?
- På vilket sätt skiljer sig barn från resten av befolkningen?
- Vad är barn bra på? Vad behöver barn hjälp med?
- Finland ratificerade Barnkonventionen år 1991 men vad betyder det i praktiken? Vad gör den finländska staten åt detta? Vilka delar av Barnkonventionen är svårast för en stat att uppfylla? Hur uppfyller din hemstad den?
- Enligt Barnkonventionen är länderna skyldiga att meddela barn och hela samhället om de rättigheter som barnen har. Hur tycker du att Finland sköter detta? Hur kan man som barn och studerande kolla upp hur det står till med barnens rättigheter i Finland?
- Enligt både Barnkonventionen och den finländska skollagen ska barn och de studerande höras i frågor som rör dem; vilka frågor rör inte barnen/de studerande?
- USA och Somalia är de enda länderna i världen som inte har ratificerat Barnkonventionen. Vad tror du att det beror på?

Tips!

Unicef har utarbetat koncept för morgonsamlingar med olika teman (nivå 1) www.unicef.fi/morgonsamlingar

Tips!

Introduktionsövningar som kan användas av läraren. Se tipsen av Tove Kjellberg för Plan Sverige (alla nivåer) på www.youtube.com/watch?v=rR6a5fePwUw&feature=related

15. Ett kortspel om Barnkonventionen (alla nivåer)

Mål: Att stöda och fördjupa de studerandes helhetsförståelse av Barnkonventionen och konventionens bredd.

Material: Kortpacken Ta din rätt. Ett kortspel för barn och vuxna som kan beställas gratis av Mannerheims Barnskyddsförbund eller Plan Finland. Du behöver ungefär en kortpacke per fyra studerande.

Tid: Beror på åldersgrupp och diskussionsklimatet i klassen.

1. Introducera Barnkonventionen för de studerande.
2. Dela in de studerande i grupper om fyra och ge alla grupper en kortpacke. Gå igenom de instruktioner som finns i kortpacken och låt grupperna sätta igång och spela när du är säker på att alla har förstått.

Fördjupningsmöjlighet:

3. Kortpacken kan användas på en mängd olika sätt. Man kan till exempel spela levande charader, vilket betyder att man drar ett kort och sedan spelar upp det kortet, utan att använda ord, inför klassen eller i en mindre grupp. Klasskamraterna försöker gissa vilken artikel det är frågan om.
4. De studerande kan också ges i uppgift att i grupp fundera på hur de olika artiklarna kan främjas i skolmiljön. Då kan det också vara bra att be grupperna välja en sekreterare, som ges i uppgift att skriva ner de konkreta förslagen. På det viset är det lätt att senare återgå till förslagen och vidareutveckla dem.

16. Vilken artikel är viktigast? (all nivåer)

Mål: Att placera Barnkonventionen i ett globalt perspektiv och att visa på att artiklarna inte kan rangordnas.

Material: (Delmoment 1) Utöver penna och papper, skall alla de studerande ha ett exemplar av broschyren med alla Barnkonventionens artiklar i lättläst form. Den hittas under Barnets rättigheter-fliken på www.barnombudsman.fi (Delmoment 2) Alla grupper ska också ha tillgång till en dator med internet uppkoppling (en dator per fyra studerande). Om det inte funkar kan du antingen skriva ut informationen om de olika länderna på www.livetslotteri.se eller ge de olika grupperna var sitt land och sedan låta dem leta reda på information själva, t.ex. som hemuppgift parvis eller i grupp.

Tid: Delmoment 1 (30 min.), Delmoment 2 (60 min.), Delmoment 3 (20 min.).

Delmoment 1

1. Dela in klassen i mindre grupper. Gruppernas uppgift är att enas om fem artiklar som de upplever som allra viktigast för barn i Finland.
2. Grupperna får presentera sina utvalda artiklar för klassen. Du som lärare fungerar som sekreterare och skriver upp vilka artiklar det är som grupperna har valt och noterar förstås också antalet röster för de enskilda artiklarna.
3. Då alla grupper har presenterat sina artiklar sammanfattar du vilka t.ex. tio artiklar som klassen anser vara viktigast för finländska barn.

Delmoment 2

1. På www.livetslotteri.se registrerar sig de olika grupperna under ett överenskommet gemensamt (person)namn för att få ett nytt hemland och en ny identitet. De studerande brukar uppleva det som intressant att se vad de olika grupperna eller studerande får för identiteter, låt det bli ett moment i sig själv om det finns tid.
2. På sidan finns information om det nya hemlandet och de största utmaningarna i det; låt de studerande ägna 30 min. till att forska i sitt nya hemland och hur barn har det och behandlas i det landet.
3. Be de studerande gå tillbaka till Barnkonventionen och än en gång välja ut de fem viktigaste artiklarna, men denna gång med tanke på vad som behövs för det barn de representerar i det nya hemlandet.

4. De utvalda artiklarna presenteras för klassen och du skriver upp också de nya artiklarna på tavlan och antalet röster.

Delmoment 3

Diskussion i klassen, där de studerande parvis eller i grupp diskuterar igenom övningen. Som lärare ska du handleda deras diskussion genom att ge de studerande frågor att reflektera över; före du ger dem en ny fråga kan du fråga om någon av grupperna vill dela med sig av sina tankar. Då får de studerande möjlighet att se olika vinklar på samma fråga.

Förslag på diskussionsfrågor hittas i lärarhandledningen till Livets lotteri, men du kan också använda dig av dessa.

- Hur kändes det att göra övningen?
- Vem kan man vända sig till om man känner sig orättvist behandlad?
- Tror du att dina mor- eller farföräldrar hade valt andra artiklar när de var lika gamla som du är nu?
- Vilka är hindren för uppfyllandet av rättigheterna i det nya hemlandet/ i Finland. Finns det skillnader/likheter?
- På vilket sätt kan vi som individer i den här klassen bidra till att rättigheterna blir verklighet i det nya hemlandet/i vår skola?
- Skulle alla finländska barn välja samma artiklar som ni valde?
- Vad tycker du att du har lärt dig av övningen?

Gör en kreativ presentation som sammanfattar klassens tankar. Om klassen inte har klassregler, kan de skrivas utgående från diskussionen, eller så kan man se över dem och komplettera dem med nya idéer.

ALLA BARN HAR RÄTTIGHETER

-tips på övningar för studerande

Enligt Barnkonventionen har alla människor under 18 år specifika rättigheter. Dessa rättigheter är universella, det vill säga gäller alla barn i hela världen, och kan inte ignoreras. De länder som har ratificerat konventionen har förbundit sig till att garantera alla barn dessa rättigheter – utan undantag. Samtidigt utgår Barnkonventionen också ifrån att det finns strukturella faktorer som gör att vissa grupper av barn är mer utsatta än andra.

Diskriminering kan bero på en eller flera faktorer, i Barnkonventionens andra artikel kan man läsa:

”Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.”

Exempel på diskriminering i skolvardagen kunde vara en studerande som blir retad av de andra för sin stamning, en lärare som automatiskt ger pojkarna högre vitsord eller en studerande som inte har möjlighet att delta i ett evenemang där det krävs bilskjuts. En central fråga är hur diskriminering uppstår; vad finns det för normer i din grupp som utesluter och därmed kränker barnets rättigheter? Istället för att bara känna medkänsla med dem som bryter mot normer, vill vi fokusera på och ifrågasätta de normer som begränsar och bidrar till diskriminering. Genom att göra det får vi syn på de strukturer och mönster som borde förändras för att skolan ska bli öppen och trivsamt för alla.

Vår målsättning är följaktligen att bredda begränsande normer; vi vill slå håll på tanken om att alla flickor är på visst sätt, att alla elever måste se ut på samma sätt eller ha samma fritidsintressen. Samtidigt är normer oftast rätt osynliga; en norm är nästan som en oskriven regel. För att kunna synliggöra dem i skolmiljön måste vi få hjälp av de studerande.

”Elevkåren är bara ett formellt organ utan egentlig makt” svarar ett av de barn som deltog i barnombudsmannens undersökning om barns upplevelser i skolan. Där framgick även att barn t.ex. vill delta i utformande av regler i skolan, bekymrar sig över mobbningen och har idéer på hur skolan kunde göras

trivsammare.¹¹ ”Barn ska respekteras och får inte diskrimineras på någon grund, inte ens för att de är barn.”¹² Barn utesluts ofta ur beslutsfattande med hänvisning till ålder, trots att delaktighet och medbestämmande hör till kärnan av Barnkonventionen. De studerande som blir hörda får en känsla av att deras åsikter har ett värde och kan spela roll i skolan. En aktiv vänelevs- och tutorverksamhet är ett bra exempel som stöder delaktighetstanken. Varje gång vi griper in och försvarar en rättighet, visar vi att den är viktig. Det samma gäller då någon försvarar oss. Då ökar vår tilltro till rättigheterna samt deras legitimitet. Detta kapitel fokuserar i huvudsak på artikel 2 om diskriminering i Barnkonventionen.

Jämlikhet: Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.¹³

Jämställdhet: Jämställdhet är en process där lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter gäller oberoende av kön. Makt och inflytanden är jämt fördelat.

Diskriminering: Obefogad särbehandling mellan människor. I Finland använder vi termerna direkt och indirekt diskriminering och i exemplen nedan visar vi hur diskrimineringen kan ta sig olika uttryck i skolmiljön.

Direkt diskriminering är en handling i form av en vägran, begränsning eller uteslutning. I skolan kan det betyda att barn med annan trosuppfattning får mindre kunskap om sin egen religion än majoriteten av de studerande, en lärare ger tillsägelse på olika villkor eller att ett barn utsätts för mobbning i form av utfrysning eller att andra studerande vägrar arbeta tillsammans med barnet under lektionstid.

Indirekt diskriminering är konsekvenser som hindrar barn att använda sig av sina rättigheter. Det kan handla om att de studerande inte tillfrågas om sina synpunkter före ett beslut om stängning av skolan, att en lärare aldrig frågar de tysta studerande om deras åsikter eller att en studerande inte markerar under lektionstid av rädsla att bli kallad plugghäst.

---

11 Barnombudsmannens byrå. 4:2008 s.18 ff

12 Englundh (2009) s. 49

13 Finlands grundlag 2 kap.§6

17. Har alla barn rättigheter i alla länder? (alla nivåer)

Mål: Att öka och fördjupa de studerandes medvetenhet om hur olika barn värderas i världens olika länder.

Material: Två av dig påhittade berättelser och eventuellt tillgång till internet

Tid: 45 min. – flera lektioner

1. Läs upp en påhittad berättelse om studeranden som är på resa utanför Europa och blir utsatta för ett rån och tappar sina identitetshandlingar eller blir skadade. Du kan anpassa berättelsen till att de yngre tappar kontakten med sina föräldrar medan de äldre reser ensamma eller tappar kontakten till sitt resällskap.
2. Låt de studerande sitta i smågrupper och diskutera om vad man kan göra i en sådan situation och vilken typ av utmaningar man kan stöta på. Diskutera också vad man uppmanas att göra. Du kan uppmana de äldre studerande att ta reda på information på internet till exempel utrikesministeriets rekommendationer.
3. Låt grupperna spela upp de olika lösningsmodellerna till berättelsen, i form av rollspel eller forumteater beroende på uppgiftens art (se s. 13). Diskussionen ska fokusera på hur du kan kräva dina rättigheter.
4. Läs upp en ny berättelse om en familj som måste fly från sitt hemland pga. krig och där barnen kommer ensamma till Finland utan identitetshandlingar. Notera att det kan finnas barn i klassen som har starka upplevelser av detta. Du måste bedöma hur berättelsen ska utformas för att alla barn ska känna sig trygga under övningen. Du kan också hoppa över denna del av övningen om det känns så.
5. Be de studerande söka upp information från Migrationsverket om vilka regler som gäller för barn som kommer ensamma som flyktingar. Undersök speciellt vad det innebär att placeras på en mottagningscentral.
6. Be eleverna göra en jämförelse mellan de rättigheter en finländare i nöd har utomlands och de som en flykting i nöd har i Finland. Fokusera på utsatthet och på artikel 2 som slår fast att barnets rättigheter gäller alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat konventionen. Är det möjligt att Finland inte följer Barnkonventionen?

7. Bjud in en representant för en organisation som arbetar för barnets rätt och diskutera speciellt de asylsökande barnens rättigheter. Besök en mot-tagningscentral eller en organisation som arbetar med flyktingar. Fundera tillsammans med de studerande på vad de kan göra för att hjälpa utsatta barn i Finland.

18. Vem arbetar för att förhindra diskriminering i Finland? (alla nivåer)

Mål: De studerande ska bredda sin kunskap om vilka statliga och ide-ella institutioner som arbetar med diskrimineringsfrågor i Finland.

Material: internet (eller material som du har förberett), stora papper, pennor och färger till väggpresentationer

Tid: introduktion (30 min.) genomgång av arbeten och diskussion 10 min. x antal arbeten

1. Be de studerande ge förslag på de olika diskrimineringsgrunderna som nämns i Barnkonventionen. Du kan också läsa högt ur grundlagens 2 kapitel om jämlikhet för att visa på dess koppling till grundlagen. Konkretisera begreppet diskriminering i dialog med de studerande.
  - ▲ T.ex. det skulle inte finnas diskriminerade om det inte var så att vissa människor står som normen. Heterosexualitet framstår som så självklart för alla att de som är icke-heterosexuella upplever att deras erfarenheter, deras syn på sexualitet inte får plats.
2. Ta upp att Finlands lag och Barnkonventionen nämner olika diskrimineringsgrunder och be de studerande fundera på varför de tror att de är så.
  - ▲ T.ex. FN är ju ett internationellt organ och Barnkonventionen ett resultat av internationella diskussioner.
3. Ge i uppgift till de studerande att parvis söka fakta på t.ex. internet om de olika diskrimineringsgrunderna. Fokus ska vara olika institutioner, myndigheter eller föreningar som jobbar mot olika typer av diskriminering, t.ex. Barnombudsmannen (ålder), Minoritetsombudsmannen (etniska minoriteter och utlänningar) eller ideella organisationer t.ex. Seta (sexuella och könsminoriteter), Finlands svenska handikappförbund (funktionshinder) eller Finlands Svenska skolungdom (ålder).

De studerande kan få i uppgift att välja två diskrimineringsgrunder (t.ex. ålder och funktionalitet) och två aktörer per par (t.ex. Pensionärsförbundet och Finlands utvecklingsstördas väl (FDUV)). Det kan vara både takorganisationer, enskilda föreningar eller ombud. Uppmuntra de studerande att välja en lokal och en nationell aktör. Låt dem jämföra och diskutera hur (metoder) man arbetar med diskrimineringsgrunderna. Du kan också kopiera, skriva ut eller beställa gratis material från de olika organisationerna för de studerande att undersöka närmare.

4. Frågor de ska hitta svar på anpassas till gruppen:

- Hur märks diskriminering i praktiken? Dvs. på vilket sätt upplever de normen i samhället som problematiskt för dem som de företräder?
- Vad är deras mål med verksamheten?
- Hur länge har organisationen funnits?
- Hur ser arbetsmetoderna ut? Upplysningsarbetet, stöd för utsatta, forskning, lobbning?
- Har institutionen möjlighet att kommentera lagförslag som kan beröra gruppen?
- Vem finansierar verksamheten?
- Kan institutionen konkret hjälpa om man blir utsatt för diskriminering? Ge konkreta exempel på hur en studerande kan gå tillväga om den upplever att den utsätts för diskriminering (vem ska man kontakta, vad kan kräva och vad kan tänkas hända?)

5. Arbetena presenteras som föredrag i klassen om de olika instanserna där fokus ligger på hur dessa organisationer vill förändra samhället och hur de går tillväga, d.v.s. deras metoder.

6. Avsluta övningen med en gemensam diskussion i klassen. Diskutera med de studerande utgående från deras arbeten. Du kan gärna fungera som sekreterare under diskussionen.

- Kan man använda någon av de metoder som de olika institutionerna använder sig av i skolan? Vad skulle det betyda i praktiken?
- Hur kan vi alla bidra till att öppna begränsande normer i skolan? Dvs. vilka saker skulle behöva förändras i skolan för att de studerande inte skulle riskeras att bli diskriminerade?

Uppmuntra eleverna att fundera över konkret handling; hur vill eleverna gå vidare? Försök driva på ett beslut hos klassen om hur de ska gå vidare, ska ni skicka ett brev till direktionen, lämna in till studeranderådet eller ge till lärarkollegiet eller elevkårsstyrelsen, och med önskan om ett svar. Eller organisera

en temadag där fokus ligger på att hitta nya metoder och sätt att förhindra diskriminering? (t.ex. platser, situationer eller innehåll i traditioner).

8. Bjud in en representant för en av organisationerna som representerar en diskriminerad grupp, myndigheterna eller gör ett studiebesök. Ge de studerande i uppgift att speciellt fundera på hur de själva är delaktiga i att diskriminera människor i sin skolmiljö. Hurdant beteende får människor att känna sig ”fel”, ”annorlunda” och ”onormala”? De kan fråga om tips av gästen om hur man kan göra annorlunda. Be de studerande ställa frågor om just förändring, hur vi kan skapa förändring och hur deras metoder ser ut.

Fördjupning:

Ta med förändringsförslagen till nästa kollegiemöte och diskutera hur ni kunde gå vidare med dessa förslag. Ska ni organisera liknande diskussioner i fler klasser, införliva tankarna i trivselenkäten, utveckla i vänelevs- och tutorverksamheten eller i antimobbningsteamet? Återrapportera tillbaka till klassen hur frågan framskrider.

19. Vad är att vara ”normal”? (alla nivåer)

Mål: Att de studerande ska bredda sin förståelse för skapande av normalitet och normer.

Tid: 40 min.

1. Be alla ställa sig i en ring med stolar eller sätta sig på golvet. Varje studerande ska i tur och ordning ställa frågan ”Är jag den enda som...?” och fylla i med något som stämmer in på en själv, t.ex. är jag den enda som tycker om broccoli? Om någon annan också tycker om broccoli ska den ställa sig upp och byta plats med de andra som ställt sig upp, annars sitter man kvar. Om de studerande verkar gilla leken, kan man ta ännu ett varv med frågor.
2. Reflektera alla tillsammans om de studerande var förvånade över att andra ställde sig upp eller inte. Du kan också fråga om de studerande någon gång känt att de nog är den konstigaste i klassen eller i skolan.
3. Be de studerande parvis fundera på vad som är en normal människa. Låt dem lista olika egenskaper eller igenkänningsfaktorer.

4. Låt eleverna presentera sina listor och skriv upp egenskaperna på tavlan.
5. Fråga dem om de brukar använda begreppet normal? När och hur ordet normal används?
6. Skriv upp normalt – onormalt, rätt – fel, friskt – sjukt, vanligt – ovanligt. Diskutera och reflektera först parvis och sedan i hela gruppen. När används dessa begrepp, när är de relevanta och händer det att de sammanblandas?
7. Gör en fyrahörnsövning (se s.11):
  - Vem bestämmer vad som är normalt?
  - 1. Skolan
  - 2. Jag
  - 3. Samhället
  - 4. Någon annan
8. Diskutera först hörnvis och sedan i grupp hur ni tänker kring normalitet.
9. Dela ut citatet nedan – förklara, förtydliga och skriv om det vid behov och be dem parvis komma på en begränsande och uteslutande norm i skolan och hur vi kunde ”öppna upp” den (se litteratur tips s.9).
- ▲ T.ex. det finns en norm om att alla ska ha en typ av jeans för att vara coola.

”Normer bygger på idén om normalitet och avvikelse och därmed skapar normer hierarkier där somliga ges eller tar sig rätten att benämna, betrakta och behandla andra avvikande och möjliga att ifrågasätta. Om vi verkligen vill komma åt kränkningar är det i normerna som vi bör börja.”

(Martinsson & Reimers 2008)

10. Avsluta med oavslutade meningar som fokuserar på det positiva och framtiden. T.ex.
  - Min skola är...
  - Om någon blir utanför så...
  - En god vän är...
  - För att jag ska tycka bättre om mig själv brukar jag...
  - Det är viktigt att man kan lita på sina klasskamrater ifall...
  - Vänskap betyder för mig...
  - Ärlighet för mig betyder...
  - Om jag ser att någon blir retad så...
  - Om jag vill göra en vän på gott humör brukar jag...

20. Min superhjälte (alla nivåer)

Mål: Att ifrågasätta rådande normer och uppmuntra de studerande att reflektera över hur de konstrueras och kan utmanas.

Material: Stora pappersark eller kartong, papper i olika färger och storlekar, färgpennor, tuschpennor, målfärg, penslar, tejp, tygrester, glitter – allt som bara kan tänkas utgöra en del av en superhjälte. Beställ gratis inspirationskort från projektet: www.inartprojcet.info, klicka på DO och läs anvisningar om ”Abnormal superhero”.

Tid: Delmoment 1 (40 min.), Delmoment 2 (30min.–75min.), Delmoment 3 (20 min.)

Delmoment 1: (40 min.)

1. Börja övningen genom att be de studerande fundera över vilka superkrafter de allra helst skulle se att fanns i skolan och deras skolvardag. I vilka situationer känner de att de skulle behöva hjälp av någon utomstående? Finns det stunder då de inte själva vågar ingripa och önskar att någon annan kunde göra det?
2. Berätta att tanken är att de ska skapa en superhjälte som kan hjälpa dem att skapa en bättre och tryggare skolvardag. Eftersom det finns diskriminering både i skolan och i samhället i övrigt ska superhjälten också ha en egenskap som den kunde bli diskriminerad för. Här kan det vara bra att repetera vad diskriminering är samt diskrimineringsgrunderna.
3. Be de studerande fundera på över sitt superhjälte-alterego för sig själv med ett papper. Stöd deras reflektionsprocess genom att ställa frågor som:
  - Vilken form av superkraft och i vilka situationer används den?
  - Vad heter superhjälten och ett hårdant liv lever den?Ge dem begränsat med tid, t.ex. 10 min.
4. Be de studerande fundera på saker som hjälten kunde säga och göra pratbubblor till dem.
5. Be de studerande rita sin hjälte som en seriefigur på ett pappersark, den får gärna vara förenklad och behöver inte ritas anatomiskt rätt. Poängen är att man inte behöva känna att man måste vara duktig på att teckna.

Tips!

För lektioner inom skapande verksamhet: Studerande på mer yrkesinriktade linjer kan även göra hjältar som kopplar till deras ämne t.ex. hur skulle en diskriminerad kock-superhjärte se ut. På detta sätt kan även utmanande delar i utbildningsprogrammet synliggöras.

6. Om man vill kan man i detta skede låta de studerande presentera sina hjältar för varandra.

Delmoment 2: (30 min.–75 min.)

Det är dags att göra sin superhjärte i naturlig storlek (1:1). Beroende på hur mycket tid klassen har till sitt förfogande kan modellerna göras i papper eller kartong så att de kan stå. Här sätter endast fantasin gränsen för vad som är möjligt. Frågor som kan ställas till presentationerna:

Om du kunde bestämma, vilka dåliga saker skulle försvinna? Var skulle hjälten först ta tag i orättvisor? Varför valde du just den diskrimineringsgrunden? På vilket sätt kan du agera hjärte för din hjärte om den skulle utsättas för diskriminering?

Delmoment 3: (20 min.)

- a) De studerande får hänga upp sina superhjältar på den plats där de tror att de kan göra allra mest nytta. Det kan vara var som helst i skolan, till exempel matsalen, skolgården eller omklädningsrummet.
- b) De studerande kan också ges möjligheten att hänga upp sina superhjältar någonstans i sitt lokalsamhälle. Men då är det bäst att göra det i samarbete med kommunen/staden, så att man säkert har rätt att ha dem där, eller att hänga dem bara tillfälligt och sedan hämta tillbaka dem till skolan.

▲ Alla elevers hjältar fotograferas i den miljö där de har blivit uppsatta, eleverna kan fotografera själva eller så kan läraren fotografera medan man går runt och ser var hjältarna har blivit upphängda.

Delmoment 4:

Då hela klassen har bilder av sina superhjältar är det dags att fundera över hur man vill gå vidare. Bilderna kan hängas upp i klassen eller någonstans i skolan och sedan till exempel presenteras för andra studerande i skolan.

Denna övning baserar sig på workshopen ”Abnormal superhero”.

Workshopen ingår som en del av In som är ett konstprojekt riktat till unga. Gå

till www.inartproject.info, klicka DO och läs anvisningarna om ”Abnormal superhero” här förklaras hur bilderna kan laddas upp på bloggen. Där får man gärna berätta lite om sin hjälte. För sedan en gemensam diskussion dels om vad de studerande tyckt varit mest intressant i processen och dels en reflektion över deras hjältar på bloggen, i jämförelse med andras och vilka likheter som hittas.

OBS! Trots att superhjältarna är färdiga och upphängda, är det viktigt att fortsätta diskussionen om trivseln i skolan och vad man som enskild studerande kan göra för att främja den. Poängen med superhjältarna är inte att delegera ansvaret till dem utan att ge de studerande en möjlighet att dela med sig av sina upplevelser, visa på de platser och situationer i skolan som upplevs svåra samt medvetandegöra lärarna om dessa. Detta kan vara ett sätt att utveckla och fördjupa vänelevs- och tutorverksamheten eller ge till anti-mobbningsteamet mer kunskap om klimatet i skolan.

21. Ta tempen på barnets rättigheter i din skola (alla nivåer)

Mål: Att öppna upp för en reflektion kring respekten för barnets rättigheter i den egna skolan.

Material: En penna och en kopia av frågeformuläret åt varje studerande i klassen (se bilaga 2). Formuläret måste omformuleras för att passa de yngre eleverna

Tid: 20 min. + 30 min. i mindre grupper.

1. Denna övning förutsätter att de studerande redan är bekanta med Barnkonventionen och dess funktion. I och med att tanken delvis är att föra Barnkonventionen närmare de studerandes verklighet, kan du som lärare inleda med en diskussion om de studerande upplever att de berörs av Barnkonventionen?
2. Ge varje studerande en kopia av frågeformuläret och förklara att de ska ta ställning till påståendena genom att utvärdera hur väl de stämmer in på den egna skolan. Ju bättre det beskriver den egna skolan, desto högre siffra. Ge de studerande 15 minuter för att fylla i formuläret.
3. Be de studerande räkna ihop sina poäng och kolla vad klassens medeltal är. Ett alternativ till formuläret är att plocka ut frågorna och göra en stå på linje övning (se s.13) av formuläret och skapa diskussion kring frågorna. På det viset kan ni diskutera varje fråga skilt för sig.

4. Dela sedan in studerandena i grupper om 3–4. Gruppernas uppgift är att hitta de tre saker där skolan har fått minst poäng och diskutera vad man kunde göra åt detta. Grupperna skriver ned sina förslag på stora pappersark och presenterar dem sedan för hela klassen.
5. Avslutningsvis väljer klassen två personer som ansvarar för att föra dessa tankar till studerandekårsstyrelsen, skolmötet, klassrådet eller göra ett besök på ett lärarkollegiemöte.

22. Skillnaden mellan ”jag vill ha” eller ”jag behöver” (nivå 1)

Mål: Att hjälpa de studerande att skilja mellan att ”ha behov” som är nödvändiga och en ”vilja ha”- känsla

Material: Kopiera korten i materialet eller använd egna bilder för att anpassa till gruppen.

Tid: 40 min.

Ladda ner den mycket enkla och tankeväckande engelska versionen av övningen (Activity 2 Rights, Wants and Needs?) kopplade till detta tema och följ instruktionerna. <http://globalclassroom.unicef.ca/pdf/EngRightsKit02.pdf>

23. I stormens öga (nivå 2)

Mål: Att utforska i vad som händer när barn själva får bygga sitt samhälle genom samarbete, diskussion och beslutsfattande.

Material: internet och storbildsskärm

Tid: 60 min. x 2

1. Bekanta dig med materialet på www.unicef.se/for-skolan/unicefs-spel-om-barns-rattigheter/mer-om-unicef-spelet och läs lärarhandledningen innan ni spelar.
2. Arbeta vidare med frågorna i lärarhandledningen om hur arbetet kan fortsätta i skolan. Ni kan också fortsätta med olika övningar i detta material.

24. Du har rätt att bli behandlad rättvist (nivå 2 och 3)

Mål: Att reflektera över hur normer skapas och upprätthålls.

Material: Artikel 2 att läsa för de studerande, dator med internet uppkoppling för filmer (nivå 2) från www.umo.se hemsida (www.umo.se/Vald--krankningar/Du-har-ratt-att-behandlas-rattvist/) eller filmerna (nivå 3) om tillgänglighet från Handisam: www.handisam.se/Tpl/Movies_____654.aspx

Tid: 20 min. för visning av en film

1. Be de studerande bekanta sig med artikel 2 i Barnkonventionen. Diskutera vad de får för tankar kring konventionen och om den känns aktuell i den egna skolan.
2. Diskriminering utgår ifrån normer, att man tar något förgivet, att något eller någon görs "normal" och därför blir någon annan "onormal".
3. Välj ett tema som känns aktuellt i just er skola.

Visa t.ex. heterosexuellas rättigheter filmen från www.umo.se Låt de studerande diskutera vad den väcker för tankar och känslor.

Exempel på frågor till denna film:

- Ser det ut så i vår skola? Varför? Varför inte?
- Varför och på vilket sätt lägger vi märke till olika saker hos en person?
- Får man gilla vem man vill i skolan?
- Vem är det som "bestämmer" vad som är okej?
- Hur kan man bredda normen för hur man får vara i skolan?
- Vad tror de studerande att man vill visa med filmen?

Förslag på frågor som passar alla filmer. Diskussion först i grupper om tre och sedan runda:

Dela ut frågorna till alla smågrupper och be dem att själva välja de frågor de tycker är mest intressanta:

- Vad uppfattas som "normalt" i vår skola?
- Hur ska man vara om man ska vara "normal"?
- Hur görs olika saker "normala"?
- Finns det saker som varit "onormala" och sedan blivit "normala"?
Hur gick det till?

4. Avsluta med att på tavlan lista hur vi kan ska få bort tanken om ”normal” och ”onormal”. Vad kan vi konkret göra?

▲ T.ex. inte prata elakt eller skvallra om varandra, inte ifrågasätta om människor gör annorlunda än en själv om det inte skadar någon, respektera människors olika val osv.

Fördjupning:

Skriv uppsats om normer i klassen. Låt de studerande välja en norm och ge dem i uppgift att reflektera över de utmaningar som finns i utmanandet av just den normen. De studerande kan också skriva små berättelser om människor som trotsar normer av olika slag.

25. Kompis med alla (alla nivåer)

Mål: Att de studerande ska bekanta sig närmare med tre av diskrimineringsgrunderna.

Material: Unicefs material ”Kompis med alla”, papper, pennor, lim, tidskrifter osv.

Tid: Beror på vilka delar av övningen som görs*

1. Ladda ner www.unicef.fi/files/unicef/Koulut/9037_Unicef_Kaverina_kaikille_ruotsi.pdf Kompis med alla - handledning för lärare om diskriminering.

2. Börja med övningen ”Stig fram” s. 26 (alla nivåer).

Med de studerande från nivå 1 rekommenderar vi att före den ta övning ”Livscykeln” s. 19

3. Skapa tre arbetsstationer i utrymmet, en för varje diskrimineringsgrund (kön, funktionshinder, tro och ursprung).

Arbetsstation: Kön

- Välj en eller flera ”Berättelser ur levande livet”
- ”Det hände hemma” övningen s. 41 med material

Arbetsstation: Funktionsnedsättning

- Välj en eller flera ”Berättelser ur levande livet”
- ”Vad är det du ser?” s. 56

Arbetsstation: Tro och ursprung

- ”Till tryggheten”-spelet s. 68 (nivå 1,2)
  - ”Sporten förenar, rasismen delar” s. 78 (nivå 1)
  - Välj berättelsen ur levande livet ”Diskriminering av etiska minoriteter” s. 66 (nivå 3)
  - Välj en av texterna från <http://www.levandehistoria.se/antiziganism>. Diskutera med de studerande på vilket sätt romer diskrimineras och om deras rättigheter kränks i Finland.
4. Skriv ”kön”, ”funktionshinder” och ”tro och ursprung” högst upp på ett A4 papper så att alla studerande får ett eget papper med en av diskrimineringsgrunderna. Dessa papper är till för anteckningar på de olika arbetsstationerna som finns utplacerade i utrymmet. På varje arbetsstation finns en eller flera ”Berättelser ur levande livet” som de studerande läser och sedan diskuterar parvis utgående från frågorna i materialet på sin station. De läser, spelar eller gör även de övriga uppgifterna som finns på stationen. Du kan också välja att hela klassen gör en eller flera arbetshörn som en övning tillsammans.
5. Avsluta med att tillsammans fundera först i par och sen tillsammans i gruppen om vad som borde förändras i skolan; hur kan vi motverka diskriminering? Skriv upp alla tankar och förslag och för dem vidare till lärarkollegiet, där ni funderar på hur ni kan gå vidare.

Tips!

Att motarbeta nazism och rasism i skolan-häftet finns att ladda ner på lärarförbundets hemsida: www.lararforbundet.se

26. Mot alla odds (nivå 2 och 3)

Mål: Ge de studerande en inblick i hur det kan se ut då rättigheter som vi upplever som självklara inte är det.

Material: tillgång till internet och spelet www.motallaodds.org

Mot alla odds är ett material om att vara flykting från det att du måste fly från ditt land, asylsökandet i ett nytt land och att hitta sin plats i det nya landet. Eftersom materialet är gediget (artiklar, övningar och diskussionsunderlag) ger vi inte mer råd här utan uppmanar dig att bekanta dig med materialet. Det finns en lärarhandledning med övningar som kompletterar det som de studerande gör på nätet.

KÄLLFÖRTECKNING

WEBBSIDOR

Barnkonventionen (regeringen)

www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/lapsenoikeudet/?lang=sv

Barnombudsmannen

www.barnombudsman.fi

Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf

www.skolungdom.fi/elevkarsaktiva/foer-elevkaren/elevkarsverksamhet

Folkhälsan

www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Ma-bra/Mobbning/Vanelever--tutorer-i-skolan/

www.vimobbarint.fi

Forum för levande historia

www.levandehistoria.se/antiziganism

Hem och skola

www.hemochskola.fi/material/barnets_rattigheter/

Sveriges Unicef

www.unicef.se/Barnkonventionen

www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionen-i-olika-versioner/Barnkonventionen-lattlast

Unicef Finland

www.unicef.fi/Videon

WEBBASERAT MATERIAL

Global classroom övningar

<http://globalclassroom.unicef.ca/pdf/EngRightsKit02.pdf>

Handisams tillgänglighetsfilmer: www.handisam.se/Tpl/Movies___654.aspx

Introduktionsvideo i Barnkonventionen

www.youtube.com/watch?v=l47fR9kM-Cg&feature=related

Livets lotteri spelet: www.livetslotteri.se

Lärarens roll i förändring av strukturer:

<http://www.lyssna.nu/lennart-sandborg>

Plan Sverige: www.youtube.com/watch?v=rR6a5fePwUw&feature=related

Ungdomsmottagningarna i Sverige
www.umo.se/Vald--krankningar/Du-har-ratt-att-behandlas-rattvist/)

Unicef Finland:www.youtube.com/watch?v=olDR67PdrFM
Unicefs ämnesbaserade övningar: www.unicef.fi/material-for-olika-laroamnen

LITTERATUR

Att motarbeta nazism och rasism i skolan. Lärarförbundet.
[www.lararforbundet.se/web%5Cshop2.nsf/webDescription/43B5F88E35F1594FC1257202002C6122/\\$file/nazism_utan_bilder.pdf](http://www.lararforbundet.se/web%5Cshop2.nsf/webDescription/43B5F88E35F1594FC1257202002C6122/$file/nazism_utan_bilder.pdf))

Barnombudsmannens årsbok 2010. Barns rättigheter upp på agendan i Finland.
Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2010:2

Englund, Elizabeth (2009) Barnets bästa främsta i rummet – en pedagogisk utmaning?
Kina, Liber.

Finlands grundlag kap 2 §6

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004. Utbildningsstyrelsen.
Vammala, Vammalan Kirjapaino Oy.

Nordenmark, Love och Rosén, Maria (2008) Lika värde – lika villkor. Arbete mot diskriminering i förskola och skola. Litauen, Liber.

Martinsson, Lena & Reimers, Eva (red.) Skola i normer.(2008) Malmö, Gleerup.

Med adress till vuxna! Barn och ungdomar berättar hur deras rättigheter tillgodoses i Finland. Barnombudsmannens byrå. Utredningar 4:2008

METODMATERIAL OCH SPEL

Amsterdamamsterdam – en berättelse om lojalitet och svek.
(2003) Metodikhäfte. Folkhälsan. Helsingfors, Multiprint.

Bondekam, Fredrik (2007)
Könsmedveten pedagogik för universitets- och högskolepedagoger. Lubljana, Liber.

Brande, Lovise mfl. (2008) I normens öga – metoder för normbrytande undervisning.
Friends.

BRYT – ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet.
Forum för levande historia. RFSL ungdom. Andra upplagan

Byreus, Katrin (2010) Du har huvudrollen i ditt liv.

Om forumspel som pedagogisk metod för frigörelse och förändring. Egypten, Liber.

I stormens öga. Unicef Sverige

www.unicef.se/for-skolan/unicefs-spel-om-barns-rattigheter/mer-om-unicef-spelet

Kompis med alla - handledning för lärare om diskriminering. Unicef.

www.unicef.fi/files/unicef/Koulut/9037_Unicef_Kaverina_kaikille_ruotsi.pdf

Unicef Finland

www.unicef.fi/morgonsamlingar

MATERIAL ATT BESTÄLLA

Dilemma frågorna www.argument.se

Gratis material från Folkhälsan:

- DVD ”...så ingen blir ensam”. Fem filmer om mobbning.
- Vänelever. Mapp för väneleversksamhet.
- Fred och Frida. Ett inspirationsmaterial för väneleversksamhet.
- Kön spelar roll. Arbetsmaterial om genus och jämställdhet.

Samspelet är ett inspirationsmaterial för föräldrar och lärare utgivet av Hem och skola.

Det är avsett att användas vid gemenskapskvällar under vilka föräldrar och lärare tillsammans diskuterar olika frågor som har betydelse för barnens skolgång och trivsel i skolan.

Beställ på www.hemochskola.fi

Ta din rätt. Ett kortspel för barn och vuxna. Beställ gratis från Mannerheims Barnskyddsförbund eller Plan Finland.

Unicef: http://www.unicef.fi/skolor_bestall_material

Wulff, Antonia (2010) Demokrati i skolan – en metodbok.

Svenska kulturfonden. Helsingfors. Beställ gratis från Svenska kulturfonden.

Bilaga 1 Barnkonventionen

Barnkonventionen (med tillstånd av Unicef). Samma text kan beställas som broschyr eller laddas ned på Barnombudsmannens hemsida.

(www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=97173&name=DLFE-8314.pdf)

1. Varje människa under 18 år räknas som barn.
2. Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.
3. Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.
4. Staterna ska förverkliga de rättigheter som fastställs i barnkonventionen.
5. Staterna ska respektera föräldrars och andra vårdnadshavares ansvar, rättigheter och skyldigheter i anslutning till barnets fostran.
6. Varje barn har rätt till livet. Staterna ska trygga bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska överleva och utvecklas i egen takt.
7. Barnet ska registreras omedelbart efter födseln. Barnet har från födseln rätt till ett namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt att veta vilka föräldrarna är och att i första hand bli vårdad av dem.
8. Ett barn har rätt att behålla sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släkterelationer.
9. Ett barn har grundläggande rätt att leva tillsammans med sina föräldrar, förutsatt att han/ hon har det bra och tryggt med dem. Ett barn som inte bor med sina föräldrar har rätt att träffa och hålla regelbunden kontakt med båda föräldrarna. Ifall det inte är bra för barnet att träffa föräldrarna kan man hindra umgänge.
10. Om barnet och dess föräldrar har kommit att bo i olika länder, är det statens plikt att i positiv anda och utan dröjsmål behandla en ansökan om familjeåterförening.
11. Staten ska hindra olovligt bortförande av ett barn från ett land till ett annat.
12. Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.
13. För att uttrycka sina åsikter har barnet rätt att fritt söka, ta emot och sprida information och tankar, förutsatt att detta inte kränker andras rättigheter.

14. Barnet har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Den vägledning föräldrarna ger barnet i detta sammanhang ska respekteras.
15. Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.
16. Barnet har rätt till privatliv, hemfrid och brevhemlighet. Barnets heder eller anseende får inte kränkas.
17. Barnet har rätt att via massmedier få tillgång till sådan information som är viktigt för dess utveckling och välfärd. Barn ska skyddas mot information och material som kan ha skadlig inverkan.
18. Föräldrarna har det primära och gemensamma ansvaret för barnets fostran. De har rätt att få stöd i sin uppgift. Föräldrarna ska fungera i enlighet med barnets bästa. Staten bör se till att dagvårds- och barnskyddstjänster står till buds.
19. Barnet ska skyddas mot alla former av våld, försummelse och utnyttjande.
20. Ett barn som inte kan bo med sin familj har rätt till särskilt skydd och stöd. I sådana fall ska man beakta kontinuiteten i barnets fostran, och ta hänsyn till barnets etniska, religiösa och språkliga bakgrund.
21. Adoption kan komma i fråga om det ur barnets synvinkel är det bästa alternativet.
22. Ett flyktningbarn har rätt att få den särskilda omsorg han/hon behöver.
23. Ett handikappat barn ska ges bästa tänkbara vård och hjälp som främjar dess självförtroende och delaktighet.
24. Ett barn har rätt till bästa möjliga hälsa och till den hälso- och sjukvård han/hon behöver. Gravida kvinnor ska garanteras lämplig hälso- och sjukvård.
25. Ett barn som placerats utanför sitt födelsehem har rätt till regelbunden översyn av grunderna för sin omvårdnad och placering.
26. Ett barn har rätt till social trygghet.
27. Ett barn har rätt till den levnadsstandard som behövs för dess utveckling.
28. Ett barn har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning. Staten ska främja utbildning och studiehjälp på andra stadiet samt förebygga avbrott i studierna.
29. Utbildningen ska utveckla barnets individuella färdigheter, respekt för de mänskliga rättigheterna och för barnets eget språk och egna kultur, ansvarsfullt medborgarskap, tolerans och hänsyn till miljön.

30. Ett barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning har rätt till sin egen kultur, religion och sitt eget språk.
31. Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturaktiviteter.
32. Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra dess utbildning eller äventyra dess hälsa och utveckling.
33. Ett barn ska skyddas från narkotika och olaglig narkotikahandel.
34. Ett barn ska skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande.
35. Staterna ska förhindra handel med barn.
36. Ett barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande som kan skada dess hälsa och utveckling.
37. Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym eller förnedrande bestraffning. Att fängsla ett barn får endast användas som en sista utväg, och även då ska man beakta barnets åldersrelaterade behov.
38. En person under 18 år får inte värvas till armén och inte heller delta i krigföring. Vid väpnade konflikter ska barn skyddas.*
39. Ett barn som utsatts för någon form av utnyttjande bör få hjälp till rehabilitering och social återanpassning.
40. Ett barn som brutit mot lagen ska skyddas och barnets rättigheter respekteras.
41. Ifall en stats nationella lagstiftning garanterar ett barn större rättigheter än vad barnkonventionen gör, ska de nationella lagarna följas.
42. Staten bör se till att alla medborgare är medvetna om barnets rättigheter.
43. FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar att denna konvention följs.
- 44.– 54. Dessa artiklar behandlar beslut om ratificering av och ändringar i konventionen, rapportering om detta samt konventionens övriga giltighet.

* Åldersgränsen i tilläggsprotokollet har höjts från 15 till 18 år.

Bilaga 2 Ta tempen på barnets rättigheter i din skola

Ta tempen på barnets rättigheter i din skola (omarbetad från metodboken Demokrati i skolan).

Påståendena kan omformuleras för att passa även de yngre.

Anvisningar

I det här formuläret kan du ta tempen på barnets rättigheter i din skola. Läs varje påstående och fundera över hur väl det beskriver situationen i din skola. Kom ihåg att inte enbart utgå från din situation, utan tänk också på de andra eleverna, lärare och övrig personal. Om du tycker att påståendet stämmer in precis på din skola skriver du in en femma, om det inte alls gör det skriver du in en etta.

Nej/Aldrig	Sällan	Ibland	Ofta	Alltid
1	2	3	4	5

Frågor

- 1. I min skola känner jag mig trygg och respekterad för den jag är.
- 2. I min skola bryr man sig om min personliga utveckling och stöder och hjälper mig vid behov.
- 3. I min skola får man ha vilken livsstil som helst, alla umgängeskretsar och fritidssysselsättningar eller kläder är okej.
- 4. Alla i skolan reagerar mot diskriminering och säger ifrån i fall av förnedrande och nedsättande behandling.
- 5. Om någon i min skola säger eller gör något förnedrande mot någon annan, får den personen stöd och hjälp för att kunna förändra sitt beteende.
- 6. I fall av trakasserier eller diskriminering har skolsamfundet klara regler och handlingsplaner som alla i skolan kommit överens om.
- 7. I fall av konflikter och bråk i skolan, försöker vi lösa dem på ett fredligt och respektfullt sätt.
- 8. I disciplin- och ordningsrelaterade frågor kan alla i skolan vara säkra på att de behandlas rättvist och opartiskt.
- 9. Om någon anklagas för att ha gjort något fel i skolan, antas den personen vara oskyldig tills motsatsen har bevisats.

- __ 10. I min skola respekteras mitt personliga utrymme och min egendom.
- __ 11. I min skola är människor med alla typer av kulturer och bakgrunder välkomna.
- __ 12. I min skola spelar det ingen roll varifrån man kommer, alla känner sig som en del av skolan.
- __ 13. I min skola kan jag uttrycka mina åsikter och idéer (politiska, religiösa, kulturella, sociala etc.) utan att vara rädd för att nedvärderas eller diskrimineras i skolan.
- __ 14. Olika röster och perspektiv (vad gäller till exempel etnicitet, religion, kön och sexuell läggning) syns i både de undervisningsmaterial som används i min skola och de material som skolan producerar.
- __ 15. I min skola får jag fritt uttrycka min personlighet till exempel genom musik och konst.
- __ 16. Jag känner att min kultur och det jag tror på respekteras i skolan.
- __ 17. Alla i skolan har möjlighet att delta i beslutsfattande och demokratiska processer. Man kommer överens om regler tillsammans.
- __ 18. Alla i skolan har tillgång till information om vad som är på gång och uppmuntras att delta i olika möten och aktiviteter.
- __ 19. Alla i hela skolan får delta i de program och aktiviteter som ordnas.
- __ 20. I min skola uppmuntrar vi och stöder varandra till att arbeta med och lyfta fram sociala och globala problem, så som krig och orättvisa, fattigdom och miljöförstöring.
- __ 21. Så vitt jag vet behandlas alla med respekt i min skola.
- __ 22. Jag tar ansvar för att ingen i skolan behandlar någon annan illa genom att försvara andra.
- __ 23. Jag försöker med mitt eget handlande främja trivsel och välmående i skolan.

